

תדש תדש
TIŠRI
CHEŠVAN
ROŠ CHODEŠ

VĚSTNÍK ŽIDOVSKÝCH NÁBOŽENSKÝCH OBCÍ
V ČESKÝCH ZEMÍCH A NA SLOVENSKU

Věra Nováková: *Noemova archa*, olej na plátně, 1958.

(K textu na stranách 12–13.)

ČTYŘI TRANSPORTY

Několik desítek lidí se v úterý 13. září zúčastnilo pietního aktu, kterým si připomenuli 80. výročí čtyř zářijových transportů ostravských Židů do Terezína. Většina z nich byla z terezínského ghetta následně deportována dále do vyhlazovacích koncentračních táborů na východě. Z prvního transportu, čítajícího 860 lidí, se jich nevrátilo 824. Podle historických pramenů byli někteří postřeleni popravčími četami v lesíku u Malého Trostince nedaleko Minsku, jiné čekala smrt v plynových komorách v Treblince a Osvětimi. Celkem bylo mezi 18. a 30. zářím z Ostravy odvečeno 3442 Židů, z nichž se po osvobození vrátilo méně než 200. Pietní setkání se uskutečnilo před vlakovým nádražím v Ostravě-Přívoze u památníku židovským obětem, který byl slavnostně odhalen v říjnu 2009 u příležitosti 70. výročí prvního transportu Židů v Evropě z Ostravy do Niska nad Sanem. *od*

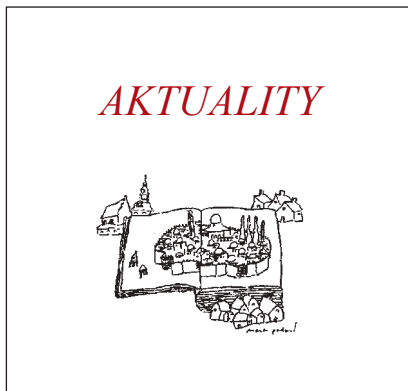
V KOLÍNSKÉ SYNAGOZE

V kolínské synagoze se uskutečnil první koncert druhé poloviny letošní již 58. sezony Kruhu přátel hudby. Přítomným zahrálo Apollon kvarteto, tedy houslisté Štěpán Pražák a Radek Křižanovský, hráč na violu Pavel Ciprys a violoncellista Pavel Verner. Další akce členů Kruhu přátel hudby se uskutečnila v neděli 2. října opět v synagoze na již tradičním 23. vzpomínkovém setkání na památku odsunutých kolínských Židů. *ka*

POMOC ŽIDOVSKÝM UPRCHLÍKŮM Z UKRAJINY

V období do konce července 2022 získala pražská obec dary od jednotlivců i od organizací pro pomoc Ukrajině v celkové částce 2226 tisíc Kč. Z toho dary do 20 tisíc Kč vesměs od fyzických osob dosáhly částky přes 410 tisíc Kč, dary nad 20 tisíc Kč zhruba 1810 tisíc Kč, z toho od JDC jsme získali 1459 tisíc Kč s tím, že peníze jsou určeny k postupnému vyčerpání až do konce roku 2022. Na pomoc Ukrajině vydala obec zatím 1366 tisíc Kč. Přímou zde žijícím uprchlíkům z Ukrajiny uhradila náklady na stravování a potraviny ve výši 536 tisíc Kč, náklady na bydlení rodin uprchlíků 528 tisíc Kč, na sociální podpory 90 tisíc Kč, další výdaje se týkaly léků, dopravy, dezinfekce a dalších materiálů.

V současné době pečuje sociální oddělení asi o 90 uprchlíků, „Ukrajinský klub“ se schází v Cafe na balkoně, sociální od-

dělení organizuje 2x týdně kurzy češtiny. Veškeré byty ve vlastnictví ŽO jsou obsazeny nebo rezervovány pro konkrétního zájemce. Ubytování na Hagiboru funguje maximálně na jeden měsíc. S nově uzavíranými smlouvami na byty s platností od 1. července 2022 dostali všichni informace o povinnosti platit příspěvky na energie, výše je stanovena individuálně.

Na Starém židovském hřbitově ve Fibichově ulici v Praze 3 byl ve středu 7. září slavnostně odhalen památník *Návrat kamenů*, který vznikl ze sedmi tun rozřezaných židovských náhrobků, použitých jako dlažba na Václavském náměstí. Kameny, které byly nalezeny při nedávné rekonstrukci pěší zóny v centru města, vydal Magistrát hlavního města Prahy pražské židovské obci. Autory památníku jsou Lucie a Jaroslav Rónovi. Foto jd.

Se zajištěním a organizací potřebné pomoci nám pomáhají dobrovolníci a na obec přicházejí i finanční dary. Pro evidenci našich nákladů i finanční pomoci jsme zřídili samostatné účetní středisko, kde evidujeme přijaté dary a náklady vynaložené na pomoc uprchlíkům. Bude me velice rádi, když tuto aktivitu obce i nadále podpoříte darem na účet 1936531399/0800 s komentářem „dar pro Ukrajinu“. Výdaje i příjmy na tomto účtu budeme pravidelně zveřejňovat.

Restaurace Šalom poskytuje stravování potřebným, zdravotní péči zajišťuje ordinace praktického lékaře. Sociální služby a pomoc poskytuje sociální oddělení. Rabinát ve spolupráci se školou a FŽO nabízí možnost účastnit se komu-

nitního života – pozvání na šabesové večere, na seder a aktivity pro rodiny s dětmi. *žop*

LADISLAV RYCHMAN

Před sto lety, 9. října 1922, se v Praze narodil režisér legendárního muzikálu *Starci na chmelu* Ladislav Rychman. Po maturitě začal studovat jazykovou školu, jako poloviční Žid ale skončil v roce 1944 v pracovním táboře v Bystrici u Benešova. Ke konci války byl odsouzen k smrti za pokus o útěk a musel si vykopat hrob. Život mu zachránil spor strážných s hlídkou SS o to, komu zajatci patří, během něž se mu podařilo uprchnout. Po válce se věnoval filmu. Působil jako asistent režiséra Bořivoje Zemana, v roce 1948 si zahrál v Radokově *Daleké cestě* a o rok později se stal dramaturgem, scenáristou a režisérem Studia populárně vědeckých a naučných filmů Praha.

Jako samostatný režisér začínal s reklamou, jako filmový režisér debutoval v roce 1957 kriminálkou *Případ ještě nekončí*, do níž se promítla jeho duše dokumentaristy, takže štáb i herci prošli školením ve výzkumném ústavu. A málokdo ví, že se stal duchovním otcem písničkových klipů. První vznikly v roce 1958 pro silvestrovský televizní pořad a Rychmanovo pojetí písniček *Dáma si do bytu s Josefem Bekem a Irenou Kačírkovou* a *Mackie Messer Miloše Kopeckého* bylo rozhodně originální. Pak se zaměřil na hudební a komediální žánr, nevyhýbal se ani zábavním pořadům. Největší úspěch mu ale vynesli v roce 1964 právě *Starci na chmelu*. *sab*

OBSAH

- Komentář k Tóře 4–5
- Libeň mám rád* – rozhovor s fotografem Davidem Kumermannem 6–7
- Venkovský lékař* – osmdesát let od smrti Siegfrieda Löwyho 8–10
- Městečko Spálené Poříčí 11
- Každý obraz je příběh* – rozhovor s malíčkou Věrou Novákovou 12–13
- Bělehrad sefardský* 14–15
- Peter Demetz stoletý* 15
- O knize *Společně na tomto místě* 16
- Stanley Moss: *Tři básně* 17
- Plzeň a Straubing* 18–19
- Fresky ve Velkém Meziříčí 19
- Královna, král a Žid* 20
- Izrael: Život s instinkty 21
- Výběr z českých médií 22
- Stýl jhrzeit Barucha J. Placzka 23
- Zprávy, kultura, inzerce 24–27
- Zprávy ze světa 28

ČISTIČ DVORA

Ba'al Šem přišel krátce před Novým rokem do jednoho města a zjišťoval, kdo tam vede modlitbu v „Hrozné dny“. Dozvěděl se, že je to sám městský rav. „A jak se modlí?“ ptal se Ba'al Šem. „O Dni smíření,“ vyprávěli, „odříká všechna vyznání hříchů co nejveseleji.“ Ba'al Šem pozval rava k sobě a chtěl vědět, proč si počíná tak zvláště. „I nejmenší mezi královými služebníky, jehož povinností je čistit vnější dvůr od špíny,“ odvětil rav, „si při práci vesele prozpěvuje; dělá přece svou práci proto, aby krále potěšil.“ Ba'al Šem řekl: „Kéž by můj osud byl jako ten váš!“

PŘÁNÍ

Jedna žena chodívala vždy na Jom kipur do Berdičeva a modlila se s obcí rabiho Leviho Jicchaka. Jednou se zdržela, a když dorazila do modlitebny, už se stmívalo. Ženu to velmi trápilo; bála se totiž, že určitě zmeškala večerní modlitbu. Rabi však nezačal, ale čekal s žasnoucí obcí tak dlouho, dokud se žena neobjevila. Když viděla, že ještě nepřednesl Kol nidrej, zmocnila se jí veliká radost a zvolala: „Pane světa, co ti mám přát za to dobro, které jsi na mně vykonal? Přeji ti, abys měl ze svých dětí takovou radost, jakou jsi právě dopřál i mně!“ Zatímco mluvila, naplnila svět hodina Boží milosti.

JAK SE VÁŽÍ

Jednou po Dni smíření přišel za Berdičevským jeho oblíbený žák Šmuel, aby se podíval, jak se mu toho dne daří po půstu a takřka nadlidské horlivosti služby. Ačkoli už byla pozdní noc, stál před cadikem dosud netknutý hrnek s kávou. Když rabi upozoroval žáka, řekl: „Dobře, že jdeš, Šmueli, budu ti něco vyprávět. Věz, že satan dnes vytýkal nebeskému soudu: ‚Vysvětlete mi, členové soudního dvora spravedlnosti, co to znamená: Když někdo okrade bližního o rubl, měříte hřích tak, že zvážíte minci. Když ale někdo dá bližnímu rubl almužny, zvážíte chudáka samotného a všechny lidi z jeho domu, jimž svým darem pomohl. Proč se nespojíte s pouhou mincí? A proč v prvním případě neposadíte na misku vah také okradeného včetně ostatních, jimž zloděj uškodil?‘ V tu chvíli jsem předstoupil já a vysvětlil mu: ‚Dobrodinec chce zachovat život člověka, váží se tedy člověk. Zloději však jde jenom o peníze; na lidi, kterým je bere, ani nepomyslí, a proto se

v takovém případě nedá vážit nic jiného než mince.‘ A tím jsem žalobce umlčel.“

TLUSTÁ MODLITEBNÍ KNIHA

Jednou Berdičevský v předvečer Dne smíření vyčkával, než přistoupil k pultu, aby předříkal modlitbu, a přecházel po učebně sem a tam. Tu spatřil v jednom koutě muže, jak sedí na bobku a pláče. Když se ho zeptal, co se mu přihodilo, dal se muž do řeči: „Jak nemám plakat! Až donedávna se mi všechno dařilo, ale teď je ze mě ubožák. Rabi, bydlel jsem na vsi a žádný hladový neodešel z mého domu nenasycen; moje žena sbírala chudé pocestné na ulici a dávala jim vše, co potře-

KÁZÁNÍ

O Dni smíření hovořil gerský rabi k chasidim, kteří se shromáždili u jeho stolu: „Náš učitel Hilel říká: ‚Jestliže já nejsem pro sebe, kdo je pro mě? Když nekonám svou službu já, kdo ji za mě vykoná?‘ Každý musí svou službu uskutečnit sám. A dále říká: ‚A jestliže ne nyní, pak kdy?‘ Kdy bude ono Nyní? Nynější okamžik, kdy hovoříme, přece od stvoření světa nebyl a nikdy nebude. Dříve bylo jiné Nyní, později bude jiné Nyní, a každé to Nyní má svou vlastní službu; jak je psáno ve svaté knize Zohar: ‚Roucha rána nejsou rouchy večera.‘

Když člověk usiluje o nauku ze všech sil, bude s naukou svázán – ale šedesátí myriádám písmen Tóry odpovídá šedesát myriád duší Izraele, o nichž mluví Tóra: skrze ně je spřízněn s celkem. A vložil-li se člověk do celistvosti, také ji získá, a dostane dokonce více, než do ní

kládá. Tak může ke svému Nyní získat i část Nyní někoho jiného, část dobra, jež v tom Nyní uskutečňuje. A znovu říká náš učitel Hilel: ‚A když jsem jenom pro sebe, co jsem?‘ Kdybych byl, Bůh nedopustí, oddělen od celku, kdy napravím své Nyní? Toto Nyní nelze napravit žádným jiným Nyní, neboť každý okamžik je omezen určitým zvláštním světlem. Kdo stále mluví a přemítá o zlu, které napáchal, nepřestává myslet na svůj nízký čin, a na co člověk myslí, v tom vězí, celou svou duší vězí až po krk v tom, na co myslí – vězí tedy v nízkosti: takový člověk se jistě neobrátí, neboť jeho duch zhrubne, srdce mu ztvrdne a on sám upadne v těžkomyslnost. Co si počít? Ať se dotkneš bahna tady či onde, stále to bude bahno. Hřešil jsem, nehřešil jsem – co z toho v nebi mají? V době, kdy nad tím hloubám, mohu přece navlékat perly, nebi pro radost. Proto je psáno: ‚Vyhýbá se zlu a koná dobro‘ – otoč se ke zlu zády, nepřemýšlej o něm a číň dobro. Udělal jsi něco nesprávného? Udělej něco dobrého.

Takto dnes, přede Dnem smíření, máme opustit hřích a posílit mysl z hloubky srdce, nikoli vynucenými projevy extáze, a přijmout to srdcem pro budoucnost a radovat se a odříkat vyznání hříchů co nejrychleji, neprodělat v něm, nýbrž prodlít ve slovech: ‚A vládnout budeš, Hospodine, ty sám.‘“

Z knihy Martina Bubera *Chasidské příběhy (Erzählungen der Chasidim)* přeložila Alena Bláhová. Edice Alef, 1983.

CHASIDSKÉ PŘÍBĚHY JOM KIPUR

bovali. A pak si přijde on“ (muž ukázal prstem k nebi) „a vezme mi ženu ze dne na den, a ještě je mu to málo: nedávno mi spálil i dům a já zůstal sám se šesti malými dětmi, bez ženy a bez domu. A tlustou modlitební knihu jsem měl, všechny zpěvy v ní byly pěkně vytištěny, nemusel jsem si nic vymýšlet – a shořela mi také. Řekněte, rabi – jak mu mám odpustit?“ Cadik poslal žáky pro stejnou modlitební knihu, jaká tomu muži shořela. Když mu ji přinesli, prolistoval ji, zda je to opravdu ta samá, jakou měl i on, a Berdičevský čekal. Pak se zeptal: „A teď mu odpustíš?“ „Ano,“ řekl muž. Rabi Jicchak se odebral k pultu a zanotoval modlitbu Všechny sliby.

DAVID A MY

Rabi Bunam byl tážán: „Proč my, kteří jsme tolikrát o Dni smíření vyznali své hříchů, neobdržíme žádné poselství o odpuštění? Stačilo, aby David řekl: ‚Zhřešil jsem proti Hospodinu,‘ a hned se mu dostalo odpovědi: ‚Týž Hospodin hřích s tebe sňal.‘“

Odpověděl: „David řekl: ‚Zhřešil jsem proti Hospodinu,‘ a myslil tím: ‚Čiň se mnou, co je ti libo, a já vše v lásce přijmu, neboť jsi spravedlivý, Hospodine!‘ Když ale my říkáme: ‚Provinili jsme se,‘ myslíme si, že se sluší, aby nám Bůh odpustil, a když pak bezprostředně pokračujeme: ‚Zradili jsme,‘ myslíme si, že by bylo vhodné, aby nás Bůh poté, co nám odpustil, obdaroval všemi dobrými věcmi.“

A TOTO JE TO POŽEHNÁNÍ (VEZOT HABRACHA)

Závěrečný oddíl pěti knih Tóry končí odchodem Mošeho z tohoto světa. Větší část této paraši však tvoří jeho požehnání synům Izraele. Toto požehnání je třeba číst v souvislosti s jeho smrtí i proto, že navazuje na závěr předchozího oddílu, v němž o ní padlo definitivní slovo. Tu zemi, do níž vedl syny Izraele, může spatřit jen zdálky, aniž do ní zaživa vstoupí. Protože je nepravděpodobné, že by autor vyprávěl o okolnostech své smrti, Raši a většina komentátorů přejímají názor (Makot 11a), že posledních osm veršů paršat Vezot habracha a tím i celé Tóry dopsal jeho nástupce Jehošua. Talmud však připouští i tuto druhou možnost, že jako prorok mohl napsat i to, a Abraham ben Ezra dokonce říká, že napsal oněch osm veršů již po své smrti.

Otázka je, zda nemůžeme nového vypravěče předpokládat od samého začátku požehnání, poněvadž se tu mluví o Mošem ve třetí osobě, a ne jako v knize Dvarim obvykle v první. *A toto je to požehnání, jímž Moše, Boží muž, žehnal syny Jisraele před svou smrtí.* Navíc také hodnotí jeho roli při utváření a vedení lidu Izraele: byl to on, Boží muž, kdo nám přikázal Tóru, dědictví Jaakovovy obce, on se stal v Ješurunu králem a, shromažďuje přední lidu, kmene Jisraele vespolek! Vypravěč v této souvislosti také zdůrazňuje zjevení na Sinaji, kdy Bůh mluvil k celému Izraeli jeho prostřednictvím, a Moše řekl: „Hospodin ze Sinaje přišel, od Seíru vysvitl, na pohoří Paran se objevil, a tobě se zjevil z desítek tisíc svatyní, v pravici máje oheň nauky.“ Než se Hospodin zjevil na Sinaji, nabízel Tóru synům Esávyvým na hoře Seir a synům Jišmaelovým na hoře Paran. Prestože ji z osobních důvodů nepřijali, nabízel Tóru pokaždé celému národu jako nakonec Izraeli, který ji přijal bez jakékoli podmínky. Jestliže se ale od začátku paršat Vezot habracha ujímá slova někdo jiný a cituje pak Mošeho požehnání, co vedlo Mošeho k tomu, že nežehnal věčnému organismu celého národa, ale spatřoval to pro požehnání celku za nezbytnost? Jasně o tom svědčí, že to tak chápal dokončitel jeho knihy, když se v úvodu k požehnáním a na jejich závěr obrací k Jisraeli jako celku. Při tom podvackrát uvádí jméno Ješurun jako nové pojmenování Izraele, jednou v úvodu a jednou na závěr.

Jméno Jaakov získal náš praotec při narození, protože držel Esávu za patu, aby mu

KOMENTÁŘ K TÓRE PRO TENTO MĚSÍC

Mark Podwal: Měsíc chešvan.

i nadále bránil v dosažení jeho cílů. Jméno Jisrael, zápasit bude Bůh, získal Jaakov po zápase s andělem od Boha, protože zápasil s Bohem i s lidmi. Toto třetí jméno však označuje syny Izraele jako svým Bohem napřímený a jemu odevzdaný lid. *Ješurunu Bohu rovna není, jenž při pomoci tobě nebesa osedlává a ve svém majestátu oblačky. K sídlu Boha původního zpod paží světa hled, a vyžene před tebou tvého nepřítel, řekne-li: Zanikni! A Jisrael bude při Jaakově prameni v zemi obilí a moštu v bezpečí sídlit odděleně a také z tvých nebes rosa pokane. Blaze ti, Jisraeli, kdo je jako ty, lide spoléhající na Hospodina, štít tvé pomoci, jehož meč je tvou chloubou: tví nepřítelé se ti pokoří a ty rozdupeš jejich výsosti!* Ani požehnání nevychází od toho, kdo je pronášá, nýbrž od Hospodina. A prosí-li Moše, *kéž Reuven žije a nevymírá, počet jeho mrtvých at' je nepatrný,* navazuje na Jaakovo požehnání. V něm káral svého syna za to, že z pýchy na své prvorozenství znesvětil otcovo lože a přebytek svých sil vyžil

přes svou omezenost zcela bez užitku. Z tohoto hlediska by bylo možné chápat i území východně od Jardenu, která si zvolily kmene Reuven a Gad před dobytím Svaté země, za planou volbu, protože byla výhodná jen pro chov stád dobytka a bravu. I Moše jim za to zprvu vyčínil, vzal však svá slova zpět, když od nich slyšel, že se nejen připojí ke svým bratřím, ale potáhne jim v čele. V případě kmene Gad proto mluví slovy, jimiž Jaakov charakterizoval Jehudu jako lva: *Požehnan bud', kdo Gadovi uvolňuje prostor, jako lev ulehl a plec i s hlavou utrhne. Vída, že mu počátek připadl, že tam je podíl zákonodárce skryt, do čela lidu se postaví, Hospodinovo právo uskuteční a s Jisraelem jeho soudy.* Gad i Reuven prokázali sílu charakteru, již se vyznačuje Jehuda, o němž jímak platí, že jde do boje se zlem první. Jaakov viděl v Jehudovi přirozeného sjednotitele a vůdce kmenů, pod jehož vládou dobude Izrael kýžený mír. *Tvá ruka je v zádech tvých nepřátel,* říká Jaakov, a předvídá, že jeho zápas s nepřáteli vyvrcholí příchodem mírotvorce z Jehudova kmene. Mošeho krátké požehnání Jehudovi však vyznívá spíše jako úpěnlivá prosba, aby osamělému poskytl pomoc. „*A toto je pro Jehudu,*“ řekl Moše: „*Kéž Hospodin vyslyší Jehudův hlas a přivede jej k jeho lidu, rozmnoží jeho ruce a od jeho utiskovatelů mu pomůže!*“

Nelze přitom nezapomenout talmudského líčení Mesiáše, sedícího před branami Říma a převazujícího si znovu a znovu obvazy mezi malomocnými, aby se tím nezdržoval, až bude zavolán. A proto také odpovídá na otázku, kdy konečně přijde, že „*Toho dne!*“, kdy konečně projevíme přání, aby přišel! Tak podobně spatřil Moše Jehudu, když nikdo nechce slyšet jeho volání. Všichni pak ztrácejí svobodu ve vlastní zemi, a ani ve vyhnanství, kde se do vysílení rvou o přežití, se nedokážou rozloučit s tím málem, kterého se ještě zuby nehty drží, ačkoli je vykoupení připraveno, jen skutečně chít!

V tomto rozpětí bychom měli číst požehnání kmenům, vložené druhým vypravěčem do požehnání Ješurunu, celému Izraeli, jenž našel svého Boha. *Blaze ti, Jisraeli, kdo je jako ty, lide spoléhající na Hospodina, štít tvé pomoci, jehož meč je tvou chloubou: tví nepřítelé se ti pokoří a ty budeš kráčet po jejich výsostech!* Jaakov zdržuje Esávu, Jisrael zápasí s Bohem a lidmi, a teprve Ješurun pozná, že v něm *jisra el* – „zápasí Bůh“.

EFRAIM K. SIDON

SPRAVEDLIVÝ V KOŽICHU**Noach (1M 6,9–11,32)**

Tanach zahrnuje Noacha výjimečnou chválou. Byl to „spravedlivý muž, ve svých pokoleních bez vady, s Bohem se procházel“ (1M 6,9). Takovou chválu si nevysloužil ani Abraham, ani Mojžíš, ani žádný prorok. Noach je jediný člověk, kterého Bible nazývá „spravedlivým“ (cadik). Ale Noach, jakého známe z doby po potopě, je úplně jiný. Stal se z něj opilec, který ležel v příbytku nahý, a jeho synové se na něj styděli pohlédnout. Proč? V čem selhal?

Noe je klasický případ člověka, který je spravedlivý, ale není vůdce. V době krize, kdy byl svět plný násilí a sám Hospodin – v nejtrpčím verši z celé Bible – „litoval, že udělal člověka na zemi“, právě Noach ospravedlnil Boží víru v lidstvo. To je nesmírný výkon a nic ho nemůže zmenšit. Prostřednictvím Noacha uzavřel Hospodin smlouvu s celým lidstvem. Noach je pro lidstvo tím, čím je Abraham pro Židy. Noach byl správný muž ve špatné době. Učenci se ptou, zda věta „ve svých pokoleních bez vady“ znamenala chválu, nebo kritiku (byl dokonalý jen ve srovnání s těmi, kdo byli tak špatní, nebo naopak: to, že byl dokonalý v tak hříšném prostředí, jeho klady ještě zvyšuje?).

Já pokládám za důležitou jinou otázku: byla Noachova izolace důsledkem jeho povahy, nebo to byla taktika, k níž se uchýlil v těžké době? Pokud byl samotář, pak by i v příznivější době zůstal stejný. Pokud ho k samotě donutily okolnosti, tak by v jiné době našel spřízněné duše a jeho spravedlnost by mnohé ovlivnila. Ale co měl Noach vlastně dělat? Mohl nějak ovlivnit společnost, která propadla špatnosti? Vždyť lidé často nenaslouchají ani hlasu samotného Hospodina. Ale v knize Ezechielově nabádá Hospodin proroka, aby šel k revoltujícím Izraelitům a varoval je: „Ať už poslechnou nebo ne, řekni jim: ‚Tak praví Panovník Hospodin.‘“ Noachův příběh lze číst jako příklad selhání vůdce. Noach byl spravedlivý, ale nedokázal lidi přesvědčit k nápravě a ani se o to nepokusil.

Chasidé tuto pointu vyjádřili jednoduchým podobenstvím. Noacha nazývali „cadik im pelc“, spravedlivý v kožichu. Existují dva způsoby, jak se zahřát: buď si vezmete pořádný kabát, nebo zapálíte oheň. V kabátě se ohřejete jen vy, u ohně i ostatní. Správné je zapálit oheň. Nestačí být spravedlivý, pokud to znamená obrátit se zády ke společnosti, která je špatná.

Z komentářů rabína Jonathana Sackse vybrala a přeložila A. Marxová.

BOHOSLUŽBY**v pražských synagogách říjen 2022 – tišri/chešvan 5783****Staronová synagoga**

30. 9. pátek	večerní modlitba a začátek šabatu	18.25 hodin
1. 10. sobota	ŠABAT ŠUVA VAJELECH 5M 31,1–30; hf: Oz 14,2–10; JI 15–27	<i>konec šabatu 19.29 hodin</i>
4. 10. úterý	předvečer Jom kipur	18.17 hodin
5. 10. středa	JOM KIPUR MAZKIR mincha neila tekia maariv	8.00 hodin 11.00 hodin 16.15 hodin 17.15 hodin 19.13 hodin 19.15 hodin
		<i>konec pustu a svátku 19.21 hodin</i>
7. 10. pátek	večerní modlitba a začátek šabatu	18.10 hodin
8. 10. sobota	HAAZINU 5M 32,1–52; hf: 2S 22,1–51	
9. 10. neděle	předvečer Sukot	18.06 hodin
10. 10. pondělí	1. den SUKOT mincha a maariv	9.00 hodin 18.10 hodin
11. 10. úterý	2. den SUKOT mincha ve Vysoké synagoze	9.00 hodin 13.20 hodin
		<i>konec svátku 19.08 hodin</i>
14. 10. pátek	večerní modlitba a začátek šabatu	17.55 hodin
15. 10. sobota	ŠABAT CHOL HAMOED KOHELET ; 2M 33,12–34,26; mf: 4M 29,26–31; hf: Ez 38,18–39,16	<i>konec šabatu 19.00 hodin</i>
16. 10. neděle	předvečer Šmini aceret	17.51 hodin
17. 10. pondělí	ŠMINI ACERET 5M 14,22–16.17; mf: 4M 29,35–30,1; hf: 1Kr 8,54–9,1	9.00 hodin
	MAZKIR předvečer Simchat Tora mincha maariv a hakafot	11.00 hodin 17.45 hodin 18.10 hodin
18. 10. úterý	SIMCHAT TORA 5M 33,1–33,26; 1M 48,16; cht: 5M 33,27–1M 1,1–2,3 mf: 4M 29,35–30,1; hf: Joz 1,1–18 hakafot mincha ve Vysoké synagoze	9.00 hodin 10.00 hodin 13.20 hodin
		<i>konec svátku 18.54 hodin</i>
21. 10. pátek	večerní modlitba a začátek šabatu	17.41 hodin
22. 10. sobota	BEREŠIT 1M 1,1–6,8; hf: Iz 42,5–43,10; BARCHI NAFŠI	<i>konec šabatu 18.47 hodin</i>
28. 10. pátek	večerní modlitba a začátek šabatu	17.28 hodin
29. 10. sobota	NOACH 1M 6,9–11,32; hf: Iz 54,1–55,5	<i>konec šabatu 18.34 hodin</i>

V sobotu a o svátcích šachrit (ranní modlitba) od 9 hodin.

Vysoká synagoga

Ve všední dny šachrit v 8.30 hodin, mincha ve 14.00 hodin.

Jeruzalémská synagoga

Bohoslužby se konají každou sobotu a o svátcích od 8.45 hodin.

4. 10. úterý	Erev Jom kipur – Kol nidrej a maariv	18.00 hodin
5. 10. středa	JOM KIPUR MAZKIR mincha neila tekia maariv	8.00 hodin 11.00 hodin 16.15 hodin 17.15 hodin 19.13 hodin 19.15 hodin
9. 10. neděle	předvečer Sukot	18.06 hodin
10. 10. pondělí	1. den SUKOT mincha a maariv	8.45 hodin 18.10 hodin
11. 10. úterý	2. den SUKOT	8.45 hodin
16. 10. neděle	předvečer Šmini aceret	17.51 hodin
17. 10. pondělí	ŠMINI ACERET MAZKIR	8.45 hodin 11.00 hodin
18. 10. úterý	SIMCHAT TORA hakafot	8.45 hodin 10.00 hodin

LIBEŇ MÁM RÁD

Rozhovor s fotografem Davidem Kumermannem

Foto Dora Kubičková.

DAVID KUMERMANN (nar. 1975 v Praze) absolvoval studia na Institutu základů vzdělanosti UK, poté obor fotografie na FAMU (v ateliéru Pavla Diase) a semestr na Becalelově akademii umění a designu v Jeruzalémě. Je členem sdružení Photon, v němž se věnuje reportážní fotografii, v rámci své umělecké činnosti fotografuje klasickým širokouhlejším objektivem. V září se v synagoze na Palmovce konala výstava jeho snímků z Libně – této čtvrti se dlouhodobě věnuje, stejně jako tématu Izraele.

Davide, váš otec Daniel byl skaut, patřil k oponentům komunistického režimu, podepsal Chartu 77, od osmdesátých let chodil na pražskou židovskou obec a na odborné úrovni se zajímal o komiksy. Jak tohle všechno ovlivnilo vaše dětství?

Chartu jsem vnímal poměrně brzy, a i když jsem z toho samozřejmě neměl úplný pojem, připadalo mi, že to je to nejlepší, co může být. Co se týče komiksů, táta nám dětem pravidelně kupoval *Čtyřlístek*, který celkem oceňoval i v zahraničním kontextu. Pak měl komiksy, které různými cestami dostával ze Západu, ale o ty se s námi nedělil. Měl svůj sběratelský systém, do kterého jsem nepronikl. Byl první, kdo se u nás tomuhle žánru odborně věnoval, napsal o něm diplomku, což bylo tehdy, v sedmdesátých letech, něco nevídaného, zatímco dneska se komiks studuje i na univerzitách. Ale hlavním tátovým sběratelským oborem byly a jsou obaly od žvýkaček. Ani do téhle činnosti jsme jako děti moc nepronikli, občas se mi nějaký obal líbil, ale bavily nás spíš ty obsahy.

Za komunismu nebyla nabídka žvýkaček moc bohatá, pedro, sevak...

Táta je dostával od lidí, kteří k nám jezdili. Byl spojka pro pašování dokumentů a tiskovin z Londýna do Čech a kurýři,

kterí věci vozili, věděli, že mají k tiskovinám přidat i žvýkačky.

To je výborná kombinace. Myslíte, že otcovy komiksy a obaly od žvýkaček vás nějak navedly k vizuálnímu vnímání?

To nevím, je to možné. Rodiče každopádně nefotografovali nad rámec rodinné fotky. Ale fotografoval můj děda, tedy otcův táta, který zemřel, když mi byl rok. Fotil ale jen před válkou, pak už ne.

A jak vzpomínáte na zakázaný skauting a na židovskou obec pod dohledem StB?

Od sedmi let jsem chodil do Pětky, kryptoskautského oddílu, schovaného pod hlavičkou TJ Slavia Žižkov. Spousta kluků byla z disidentských rodin a spousta z katolických. V neděli dopoledne půlka tábora zmizela – šlapali sedm kilometrů do kostela a pak se vraceli hrozně vážní.

Moje dětské vzpomínky na obec jsou takové fragmenty. Vlažný šoulet v jídelně, dětské oslavy Chanuky nebo Purimu. Pak si pamatuju pesachový výlet do Štrasburku autobusem, s předsedou Zenem Dostálem na začátku devadesátých let. Potom už jsem byl v České unii židovské mládeže.

Libeň 2005: „Zkratka od tramvaje, dřív tu byly sběrné suroviny, teď je to brownfield, kde už se staví.“

Kdy jste začal s fotografováním?

Poměrně pozdě, někdy na gymnáziu. Ale tehdy mě spíš fascinoval samotný proces – fotka na film, vyvolávání – vývojka, ustalovač, jak se vynořují obrysy fotky... Po gymnáziu jsem se dostal na Institut základů vzdělanosti UK (IZV UK), dnes je to fakulta humanitních studií. Tehdy to bylo mezioborové studium: na filozofické fakultě, na pedagogické a na přírodovědecké, bylo to perfektní. Na pedagogické

fakultě jsem si zapsal výtvarné věci, dělal jsem fotografie a kombinoval to s grafikou. Nebylo to nijak kvalitní, ale pochopil jsem, že mě to zajímá a baví. A pokračoval jsem na magisterském oboru s názvem masová komunikace, což jsou dnešní mediální studia, tedy i fotografie. Ale mezitím jsem někdy v polovině devadesátých let dělal civilní službu na židovské obci.

Co to obnášelo?

Od devadesátých let byla možnost absolvovat místo vojenské právě civilní službu a jednou z možností, kde ji vykonat, byla pražská židovská obec. Chodili jsme k lidem uklízet, ale někdy víc než o úklid nebo nákup šlo o to si popovídat. Navštěvoval jsem různé stařenky z Mukačeva. Dostali jsme instrukce, že se nemáme ptát na minulost, protože vzpomínání vyvolává špatné zážitky z války. Ale ti lidé začínali často sami a s většinou jsme se skamarádili.

Třeba s paní Wehlovou, která měla zřejmě obsedantně kompulzivní poruchu. Měla úžasně propracovaný systém toho, jak uklídit byt, systém hadrů a čistících prostředků, každý měl svůj účel a nesmělo se to poplést. Když se člověk spletl, byl oheň na střeše. Ale když poznala, že se jí snažím vyhovět, přestala mě sledovat. Takže po zkušebním období, které u ní trvalo tak dva tři měsíce, jsme si začali povídat. Byla nesmírně vzdělaná, za války se ukrývala v Budapešti, bavili jsme se o všem možném.

V jakém roce jste se dostal na FAMU?

Roku 2001. Tehdy ještě nefungoval systém ateliérů jako dnes a první semestry jsme se všichni učili podle systému Jána Šmoka. Šmok založil už roku 1975 samostatnou katedru fotografie a vypracoval výukový systém a také teorii fotografování, které říkal angelmatika. V rámci kurikula

jsem třeba v prvním ročníku půl roku fotografovali přibory. Na bílém pozadí, aby byl krásně vidět kov a lesky na něm. Což není vůbec jednoduché – aby se v kovu neodráželo všechno možné, aby to bylo čisté. Profesori pak s lupou kontrolovali, jestli je všechno dost ostré, jestli je černá dost černá a jestli v bílé zůstaly zrna a kresba. Po přiboru nastoupil porcelán: na černém pozadí, na bílém pozadí, pak sklo.

Tenhle typ studia se pak asi změnil?

Jo, změny přišly v rámci celé školy. Ale na FAMU jsou pořád nějaké změny, současné problémy už nestíhám sledovat. Výsledkem těch tehdejších bylo, že řemeslo muselo ustoupit nějaké současnější ideji umění, kdy fotografie není zajímavá svou technickou kvalitou, ale nějakou výpově-

Libeň 2022: „Nejnovejší obrázek na výstavě. Ta kuchyňská reklama jsou zaslepená okna hospody U Prcka, jedné z Hrabalových základen.“

dí. Což souviselo také s nástupem digitálu, který do jisté míry techniku obstará. Ta stará „mokrá“ cesta už vlastně byla pro hodně lidí zbytečná. Stihnul jsem tak konec éry klasické fotky a počátek digitálu, byť ještě nedokonalého.

Co vám celkově dala FAMU?

Zmíněný dril, a hlavně jsem se setkal se zajímavými lidmi: Pavlem Diasem, Viktorem Kolářem. S Diasem jsme hodně cestovali, byli jsme s ním i v Osvětimi. On nám hodně povídal, ale nikdy nám už pak v praxi nic neukazoval, to ostatně ani jiní pedagogové: na všechno jsme museli přijít sami. Dias nám své znalosti a zkušenosti předával celostně, neříkal nic napřímo, což je asi dobře. Vždycky zdůrazňoval motto hvězd humanistické fotografie, a sice že dobrá fotografie vznikne tehdy, když jsou srdce, hlava, oko a hledáček aparátu v jedné rovině. Což vlastně nic neznamená, ale z jeho úst to smysl dávalo.

Jaký byl rozdíl mezi studiem na FAMU a na Becalelu?

Na Becalelu každou hodinu někdo přinesl to, co právě fotil, přilepil obrázek na tabuli a pak si o něm s profesorem hodinu vyprávěl, co tím chtěl říct. Měl jsem pocit, že kdyby někdo takovou fotografii na FAMU přilepil na tabuli, profesor by ji spláchnul a vůbec by se o ní nikdo ne bavil. Na Becalelu probíhalo už naplno to, co na FAMU přišlo později: že fotka nemusí mít smysl sama o sobě, ale s nějakým komentářem. V extrémním případě už není ani

fotka, ale jen koncept. Viděl bych ideál v kompromisu: člověk by měl mít možnost se vyjádřit i slovy, ale nespátřuju v tom hlavní účel.

Co jste v Izraeli fotografoval?

Všechno, lidi, pouliční život, přírodu. Ve škole ale narážely moje snímky z ortodoxní čtvrti Mea Šearim, chápali je jako stereotypní pohled cizince na Izrael, což jsem se jim snažil snad i úspěšně vyvrátit. Právě Pavel Dias se mě trochu snažil motivovat, abych se věnoval ortodoxnímu světu a můj výběr z cyklu *Izrael* to asi ovlivnilo.

Na úvodním pohovoru se šéfem katedry jsem mu ukázal své fotografie z domova. On se tvářil, že to je fajn, ale spíš tak trochu postaru, což je pravda, to je ta česká škola – kinofilm a na plný formát. Řekl mi, že jsme zvyklí na to naše měkké evropské světlo, zatímco v Izraeli mám používat „fucking Israeli light“, což znamená brutálně ostrou černou a bílou. Ale já stejně fotografie vyvolával do měkka – po evropsku...

Kteří fotografové vás ovlivnili?

Inspirovali mě fotografové dokumentaristé – Pavel Dias, Viktor Kolář, Karel Cudlín, Josef Koudelka, miloval jsem práci lidí z agentury Magnum, k nimž patří i izraelský fotograf Micha Bar-Am. Na Becalelu mě hodně zaujal Joseph Cohen, ortodoxní americký hipík, se kterým jsme jezdili po okolí Jeruzaléma.

Když jsem studoval mediální studia na FSV, byl jsem posedlý teorií fotky, četli jsme Barthes, probírali jsme problém pravdivosti a stereotypizace.

V rámci novinářské praxe jsem dělal rozhovor s Karlem Cudlínem, snažil jsem se z něj vytáhnout, oč mu jde, jak je na tom s pravdivostí a vyhýbání se stereotypizaci. A on se zamyslel a povídá: „Mně jde jen o to dělat dobré fotky.“ Tehdy mi to přišlo nějak hrozně moc jednoduché, ale po čase jsem dospěl k tomu, že to líp říct nejde.

Lze se dokumentární fotografií užít?

Těžko. Na obživu přijímám jinou práci, reportážní fotografie nebo například re-

produkcce obrazů či deníků, to fotografuju digitálně, věci pro sebe pořád fotím na černobílý kinofilm.

Čím vás přitahuje Libeň? Stopami Bohumila Hrabala?

To ani ne, teprve teď si k němu hledám cestu, navíc z jeho světa moc nezbylo. Bydlím od malička na pomezí Kobylis a Libně a Libeň fotografuju od roku 2002. Tahle čtvrť se hodně vymyká, má svou auru, která je ale systematicky ničená – za komunismu a teď to pokračuje. Kvůli zásahům zmizelo tolik domů i židovských památek, zůstala jen synagoga a pár domečků z ghety, hřbitov je zasypaný. Mně je líto každého činžáku, každé zdi, ty domy chátrají, pak se zbourají a postaví se něco moderního. Je to chudší čtvrť, ale je živá a pestrá, a ačkoli nemá úplně dobrou pověst, hlavně kolem Palmovky, nebojím se tam. Sice po mně pořád někdo něco chce, ale nikdy mi nikdo neublížil. Bohužel tuhle oblast asi čeká osud Libeňského ostrova, který zastavěli luxusními velkými budovami. Chystá se to, i když místní proti tomu protestují.

Jak jste spokojený s výstavou v Libeňské synagoze?

Já to tam mám rád, je to nádherný prostor. Václav Špale, který synagogu „animuje“ kulturními akcemi od počátku devadesá-

2021: „Libeňský ostrov, kousek od studia Olgoj Chorchoj. Já tam cítím napětí, tajemství a o to mi jde.“

tých let, začal spolupracovat se spolkem Krajinou přílivu. V synagoze se pořád něco děje, divadla, koncerty, výstavy, ví se o ní. I když ten interiér není pro výstavu tak jednoduchý, jako když člověk nasází obrazy vedle sebe na bílou zeď, ty fotky se tam, myslím, hodí. Chodí tam i místní, zajímá je to. Jeden pán, zřejmě z Ukrajiny, se ptal, jestli to jsou fotky z války...

Některé tak opravdu trochu vypadají.

No jo, to je naše děravá a rozkopaná Libeň.

ALICE MARXOVÁ

VENKOVSKÝ LÉKAŘ

Osmdesát let od smrti Siegfrieda Löwyho, Kafkova strýce

Pohřební zřízení vynášejí z domu v Bílkově ulici č. 4 (v té době se jmenuje Waldhauserstrasse) na pražském Josefově přikryté mrtvé tělo muže v županu. Z rohového činžovního domu s věží projdou na chodník východem, nad nímž je umístěna secesní kamenná plastika polonahé dívky, a nosítka s tělem zasunou do pohřebního auta. Je pošmourne úterní dopoledne 20. října 1942. Tím mrtvým mužem je pětasedmdesátiletý MUDr. Siegfried Löwy. Dlouholetý a oblíbený lékař na Vysočině, respektovaný strýc spisovatele Franze Kafky. V Praze žil od poloviny dvacátých let v domě, který pro rodinu zakoupil Hermann Kafka.

BRAŠNA JAKO DŮKAZ

V depozitáři malého městského muzea v Třešti se nachází drobný, docela nenápadný předmět. Nevelká kožená lékařská brašna s ohmataným madlem, kovovým zámekem a několika vnitřními přihrádkami. Mnoho se do ní nevejde, pár krabiček léků, injekce, pinzeta a stetoskop. Obnošenost kufříku je důkazem, že byl hojně používán. Právě toto pracovní zavazadlo po léta doprovázelo místního lékaře Siegfrieda Löwyho při cestách za pacienty. Strýc-lékař a jeho brašna byly volnou inspirací (v rámci Kafkovy podmanivé literární práce se skutečností) při vzniku povídky *Venkovský lékař*, poprvé publikované v roce 1919. Kafka ji rozehrává obrazem bezmocného doktora v chumelenici: „Měl jsem před sebou naléhavou cestu; těžce nemocný člověk na mne čekal ve vsi vzdálené deset mil; prudká sněhová vánice vyplňovala daleký prostor mezi mnou a jím; vůz jsem měl lehký, s velkými koly, zrovna takový, jaký se hodí pro naše venkovské cesty; zabalen do kožichu, s brašnou na nástroje v ruce stál jsem už na dvoře přichystán na cestu.“ Po dramatické peripetii lékař nakonec dorazí se svým kufříkem za pacientem: „Otvírám brašnu a hledám mezi nástroji; chlapec po mně ustavičně z postele hmatá, aby mi připomněl svou prosbu; беру pinzetu, zkoumám ji ve světle svíčky a zase ji odkládám.“

OBECNÍ LÉKAŘ V TŘEŠTI

Nejmladší bratr Kafkovy matky Julie, Siegfried (připomeňme, že francouzské a španělské osudy Kafkových strýců

z matčiny strany, Alfreda a Josefa, jsou velice barvitě) se narodil 11. března 1867 v Poděbradech do zámožné židovské rodiny. Po absolvování novoměstského německého gymnázia v Praze vystudoval medicínu na německé Karlově univerzitě. Do Třeště přichází roku 1899 po smrti vlasteneckého lékaře Josefa Konárovskeho a působí tam nepřetržitě až do roku 1924. Velice rychle se Löwymu podaří navázat na Konárovskeho praxi a zakrátko se vypracuje v respektovanou osobnost města a okolí. V létě roku 1902 Löwy zažádá obecní výbor v Třešti, aby mu bylo uděleno uprázdněné

Siegfried Löwy na koni. Foto archiv.

místo obecního lékaře. Osmnáctičlenné zastupitelstvo 21. července 1902 jednohlasně rozhodne mu místo přidělit s tím, že mu bude vyplácet roční služné „per 474 korun a sice s povinnostmi, které zdravotními zákony a nařízeními předepsané jsou a budou, jakož i se všemi dalšími možnými funkcemi, které mu ve zdravotnickém oboru a léčení chudých obcí přidělené budou“. Mimochodem, zasedání obecního výboru dále pokračovalo v projednávání otázky plemenných býků a změny stanov společenstva řezníků. Třešť byla v té době městem se zámekem, fabrikami (textilky, sirkárna, výroba dřevěných hodinových skříní) a s necelými pěti tisíci obyvateli, z nichž Němci byli menšinou. Důležitou součástí třeštské pospolitosti bylo židovské etnikum. V roce 1830 žilo ve městě 750 Židů, v roce 1861 (po migraci do větších měst) 281 a roku 1900 už jen 169 židovských sousedů. Na začátku 20. století se

židovští obyvatelé, především jako podnikatelé a majitelé fabrik (Stern & Knapp, Münch & syn a Meissner & synové), zasloužili o hospodářský, kulturní i sociální vzestup Třeště. Židovská obec měla v Třešti vlastní školu, synagogu, rituální lázeň a špitál.

ŠVITORKA

Do třeštské paměti se „venkovský lékař“ Löwy zapsal výrazně a nesmazatelně, jako svérázná osobnost vzdělance a originála každým coulem. Löwy byl hubený vyšší muž, s kulatými kovovými brýlčkami, pěstěným širokým knírem a bradkou, s řidnouchými vlasy, navenek mírně chladný, ale mezi přáteli schopný si sám ze sebe dělat legraci. Měl trochu příškracený hlas, a synovec mu proto s jemností sobě vlastní říkal „švitorka“ (*Zwitscherer*). V dopise Brodovi ze září 1917 se o tom Kafka rozepsal: „... abych nově ztělesnil svého strýce, venkovského lékaře, jemuž (se vši a s největší účastí) říkám někdy švitorka, protože má nelidsky jemnou, staromládeneckou, ze staženého ptačího hrdla vycházející vtípnost, která ho nikdy neopouští. A on tak žije na venkově, nelze ho odtamtud vytrhnout, spokojeně, tak jako může člověka uspokojit tiše šumící bláznovství, které on pokládá za melodii života.“ Jinde, v deníkovém zápisku, si poznamená: „Kozy se podobají: polským židům, strýci Siegfriedovi (...).“

VĚTRÁNÍ – ČERSTVÝ VZDUCH

Ve své ordinaci provádí Löwy ošetřování chrupů a plombuje zuby. Ovládá oba zemské jazyky a jako starý mládenec nemá velké výdaje (hodně utrácí za knihy a smrduté stroje – viz dále). Finančně je dobře zajištěn, neboť má také pravidelné pevné příjmy ze závodních nemocenských pokladen tří největších továren, které mají židovské majitele. Synovec Franz se ve své povídce jen letmo zmíní (skrže lékařův monolog) o jeho ekonomické situaci: „Jsem zaměstnancem okresu a svou povinnost plním vrchovatě, ba skoro až přespříliš. Ačkoli mě špatně platí, přece jsem k chudým štedrý a rád jim pomohu.“ Ve své lékařské praxi byl Löwy nepřitelem léků a injekční stříkačky, prosazoval přírodní a přirozené léčby. Velice doporučoval čerstvý vzduch a byl prý přímo posedlý větráním. Kafkův otec o něm s ironií prohlašoval, že otevírá okno nejdřív dole, poté nahoře v patře, spodem prý

vyhání špatný vzduch a horem pouští ten zdravý. I praneteř Věra Saudková strýcovu „závislost na luftu“ potvrzovala: „Zastával názor, že základem zdraví je dobrá strava a čerstvý vzduch.“

JEMNÁ RUKA CHIRURGOVA

Doktor Löwy obývá v Třešti patrový dům na rohu Malého rynku č. p. 131, který tvoří jeden z hrotů trojúhelníku (společně se synagogou a katolickým kostelem). Výhled z pracovny má do veřejného prostranství, kterému se říká „pinčlpark“. K domu přiléhá dvorek s malou zahrádkou a kůlnou. Ve velkém domě žije pět lidí, tři z rodiny Blumenscheinů a ve druhé části pan doktor a jeho kuchařka a služebná, ovdovělá Antonie Minařová. Jedna z fotografií zachycuje Löwyho v pracovně s květinovou tapetou, sedícího u psacího stolu, obloženého stohem knih. Na stěně visí pendlovky a papírový trhací kalendářik. Lékař drží v jemných dlouhých prstech pero a možná se chystá napsat recept pro neodbytného pacienta. V povídce synovec Franz hovoří ústy venkovského lékaře taktó: „Taková jsou lidé v mém kraji. Stále žádají po lékaři nemožné. Starou víru ztratili; farář sedí doma a cupuje mešní roucha jedno po druhém; lékař však svou jemnou rukou chirurga má dokázat vše. Nu, jak je libo; já se nenabízím; spotřebujete-li mě pro posvátné účely, i to si dám líbit; co lepšího si mohu přát, já, starý venkovský lékař (...).“

NA KONI I NA NECKARSULMU

Na několika fotografiích je dr. Löwy zachycen, jak vzpřímeně sedí na koni, ve vysokých kožených jezdeckých holiňách, jednou v papaše, podruhé v klobouku mírně nasazeném na stranu. Neopomíná vůbec venkovského lékaře, spíše vojevůdce či rovnou prezidenta TGM. Ale existuje ještě jeden snímek, který předcházející důstojnost doslova rozmetá. Lékař je zachycen v dlouhém plášti a v čepici se štítkem, sedící na motocyklu Neckarsulm. Mírně předkloněný se úporně drží řídicího, pokouší se nastartovat a rozjet, ale nejde mu to, a tak ho musí roztlačit čtyři mladé cipa-

té dívky, z nichž jedna je lékařova neteř a Kafkova milovaná sestra Ottla. Scéna se odehrává na okraji lesa u Třeště. Je to vyvedená stylizace (připomíná vzpomínky Bohumila Hrabala na svého otčíma Francina), dívky se dívají do aparátu a usmívají se, Löwy však neztrácí poker face a scénu pro fotografa zahraje věrohodně.

PUCH – LÉTAJÍCÍ STROJ

Kůlna na dvorku velkého domu v Třešti sloužila dr. Löwymu jako garáž. V roce 1903 si lékař kupuje motorové kolo Puch a dle archivních dokumentů se tak stává jedním z prvních motocyklistů na Vysočině. Koně vyměnil za motor a s puchem uhání zvlněnou krajinou za pacienty, na krátké výlety nebo za přáteli do Jihlavy. Smrad a neobvyklý hluk v ulicích Třeště

MUDr. Löwy na motocyklu. Foto archiv.

však vzbuzuje u některých místních ne-libost a jezdce na motorce začnou nazývat „smrdutým čertem“.

Při jednom večerním návratu od pacienta ze Stonařova se však lékaři přihodí nemilá věc, která mohla skončit tragicky. Při sjíždění do Třeště (dnešní Fritzovou ulicí) narazí na silnici na kládu, vyletí ze sedla a tvrdě dopadne. Motokolo úplně zničí. Je celý sedřený, ale jinak nezraněný. Dnes již nevíme, zda tam byla na něj kláda záměrně nastražena, či si jí lékař jednoduše nevšiml. Každopádně se na krátký čas vrátil k bryčce tažené koňmi, aby si za pár měsíců pořídil motocykl nový, tentokrát festovní Neckarsulm. Na silnějším stroji objíždí pacienty po hrbolových cestách Vysočiny a je obezřetnější na možné nástrahy v soumraku. Avšak ani noci nejsou pro lékaře klidné. Synovec ve své povídce připustí lékařovo chronické nevyspání, neboť: „Celý okres mě mučí pomocí

mého nočního zvonku.“ Ježdění Löwyho postupně zmáhá, a tak motocykl v roce 1914 prodá místnímu továrníku Sigmundu Münchovi.

RYBNÍK, TEMPL, HEDWIG

Než nastoupil do zaměstnání, zajížděl Franz Kafka do Třeště za svým strýcem, o kterém se v dopisech něžně zmiňuje jako o „strýčkovi“ (ve věnování do *Pro měny* mu vepsal „mému nejdražšímu strýci“), pravidelně o letních prázdninách. Vysočinské maloměsto a jeho okolí poskytlo Kafkovi vzhled do venkovské každodennosti, možnost se seznámit s řadou lidí i letní úlevu. V létě roku 1907 píše z Třeště příteli Brodovi: „Prozatím tu smím žít ještě do 25. srpna. Jezdím hodně na motorce, hodně se koupu, lehávám dlouho nahý v trávě

u rybníka, až do půlnoci jsem s obtížně zamilovanou dívkou v parku, už jsem obracel na louce seno, stavěl kolotoče, po bouři pomáhal stromům, pásal krávy a kozy a hnal je večer domů, hrál hodně kulečnick, chodil na dlouhé procházky, pil hodně piva a už jsem byl také v templu. Nejvíce času – jsem tu šest dní – jsem ale strávil se dvěma děvčátky, velice chytrými děvčaty, studentkami, velmi sociálně demokratickými, které musí

skousnout zuby, aby potlačily nutkání vyslovit při každé příležitosti nějaké přesvědčení nebo zásadu. Jedna se jmenuje Agatha, druhá Hedwig. Agatha je velmi ošklivá, Hedwig také.“

Své prázdninové lásce, vídeňské studentce Hedwig Weilerové, napíše Kafka po odjezdu z Třeště řadu dopisů (zachovalo se jich čtrnáct). Oslovuje ji „dívčátko milé“, „milovaná“, „lásko“ a několikrát v nich připomene Třešť: „Ty, lásko, podivně se žije v Třešti, a proto netřeba se divit, že jsem dnes na svém glóbusu udělal přibližně na náměstí v Třešti červenou tečku. Dnes bylo deštivo, sundal jsem tedy glóbus, a tak ho ozdobil. Takže v Třešti je jedna uplakaná, zatímco dříve se tam neplakalo.“ Nebo na jiném místě: „Taktó se stane, že Ty – ať už třeba oklikou přes jiné osoby – se ocitáš se všemi lidmi v Třešti v nějakém bezprostředním vztahu, dokonce i se sluhou v hotelu nebo něja-

kým hlídačem, na jehož poli kradeš řepu.“

PRAŽSKÁ ZIMA JE STUDENÁ

Se zhoršujícím se zdravotním stavem, který se u Franze Kafky proměnil v roce 1917 v diagnostikovanou tuberkulózu, mu byl strýc Löwy stále více nablízku. Doporučoval mu sanatoria s přírodní léčbou a dietní výživou, pohyb v krajině a práci na čerstvém vzduchu, byl pravidelně žádán o konzultace, občas synovce navštívil a finančně ho podpořil. Kafka v roce 1921 píše rodičům: „Strýčkův návrh – pobyt v nějakém sanatoriu, zahradničení – se mi samozřejmě zamlouvá.“ Bylo to v čase, kdy se Siegfried Löwy pomalu loučí se svojí dlouholetou lékařskou praxí v Třešti. Na zimu již pobývá v Praze v Bílkově ulici, přímo v synovcově pokoji, a Kafka starostlivě píše v listu rodičům: „Svému pokoji dávám za úkol, aby velice vlídně přijal strýčka a aby ho chránil.“ I další rok si Löwy ještě ponechává bydlení v Třešti, ale knihovnu a nábytek už stěhuje do pražského domu. Kafka na konci roku 1923 z Berlína napíše do Prahy: „Strýček už asi přijel, určitě se těžce loučí s Třeští, to si dovedu představit, já bych se po tolika letech už ani nedokázal vyprostit, proto musím tak často měnit místa svého pobytu.“ Hned na začátku nového roku je Kafka v dopise od rodičů informován, že strýc trpí pražskou zimou. Kafka odpovídá: „To je divné, že strýčkovi, který prodělal tolik třeštských zim, je pražská zima moc studená.“

SE STRÝCEM V BERLÍNĚ

Když se však Kafkův zdravotní stav na přelomu roku 1923/1924 rapidně zhoršil a přítel Max Brod o tom podal rodině zprávu, rozjel se strýc do Berlína za nemocným synovcem. Kafku tato nečekaná návštěva překvapí. Nerozumí tomu, proč strýc za ním váží tak dlouhou cestu, a navíc v zimním čase. Kafka sdělí do Prahy: „Nejmilejší rodiče, pokud jde o mé obavy, strýček mě trochu uklidnil, chodí do divadla, baví se v Berlíně, zlobí se kvůli cenám jako každý z nás, ale podezření, které se týká jeho cesty, přece jen zůstává.“ A Löwy na samostatné pohlednici z Berlína napíše Kafkově matce, tedy své sestře:

„Milá Julie! Jsem už od čtvrtka večer tady, protože jsem se v Drážďanech zdržel jen několik hodin. Měl jsem na cestě příznivé počasí, jen mi to tu připadá tro-

chu zasmušilé – a trochu drahé, jinak bych byl s Berlínem spokojený. Píšu Ti u Franze v Zehlendorfu, je tu o něho velmi dobře postaráno. Ostatní Ti sdělí sám. Se srdečnými pozdravy Siegfried.“

SYNOVCOVO UMÍRÁNÍ

Strýc synovci navrhuje, aby se z Berlína přestěhoval a využil rakouské sanatorium Wienerwald, neboť tam pracuje (a je spo-

Pasová fotografie dr. Löwyho. Foto archiv.

lulvlastníkem) bývalý kolega z Vysočiny, MUDr. Hugo Kraus, rodák z Čáslavi, se kterým se Löwy poznal v Jihlavě. Nakonec v tomto sanatoriu stráví Kafka jen krátký čas, aby se po několika peripetiích ocitl v sanatoriu v Kierlingu, vzdáleném

Lékařský kufřík dr. Löwyho. Foto archiv.

patnáct kilometrů od Vídně. Právě tam strávil na jaře 1924 poslední měsíc a půl svého života. Strýc je v té době na cestě po Itálii, a tak do Kierlingu přijíždí až ve druhé polovině května. Kafkovi v té době zbývají poslední dva týdny života. Umírá 3. června. Den poté přijíždí z Prahy strýc Löwy s Karlem Hermannem (Kafkův švagr) a vyřizují poslední věci po mrtvém. Strýc zaplatí veškeré náklady spojené s léčením a převoz mrtvého. Další den je Kafkovo tělo v zaletované kovové rakvi dopraveno vlakem z Vídně do Prahy. V osobním vagoně jej doprovází strýc,

švagr Karel Hermann, Robert Klopstock (Kafkův přítel, student medicíny, tuberkulózní pacient a později specialista v oboru plicní tuberkulózy) a Kafkova poslední láska Dora Diamantová.

VYPRAVĚČ NA PENZI

V srpnu 1925 je třeštský městský lékař Siegfried Löwy přeložen na trvalý odpočinek. Definitivně se usazuje v Praze. Obklopen knihami a příbuzenstvem rád cestuje po Evropě, především za rodinami bratrů. Prošedivěl, zhubl, jiskru však neztratil. Praneteř Věra Saudková, která s ním sdílela jeden dům, o něm prohlásila: „Když jsem se chtěla ulít ze školy, šla jsem za ním a on mě poslal mimo školu do parku na vzduch. Měl velikou knihovnu a uměl hezky vyprávět.“

KOŽICH VISÍ ZA VOZEM

Dle svědectví Věry Saudkové měl strýc Löwy nastoupit 20. října 1942 do transportu. Větší část jeho příbuzných již byla v německých táborech a on sám si realisticky dokázal představit, co jej může „na daleké cestě“ čekat. „Večer jsme za ním se sestrou Helenkou přišly,“ vzpomínala později Věra Saudková, která bydlela ve stejném domě v Bílkově ulici, „a všimly si, že nemá sbaleno. Na nic jsme se ho neptaly a on nám nic nevysvětloval. Řekl jen, že je unavený a půjde spát. Nechaly jsme ho samotného.“ Věra se ke „strýci Löwymu“ vrátila nad ránem. Našla ho, jak leží na posteli v rozhaleném županu a ve stehně má zabodnutou injekční stříkačku. Už nedýchal, ale ruce měl ještě teplé. Dlouhou chvíli nad ním zůstala stát. Také povídka *Venkovský lékař* synovce Franze končí podobně přízračně: „Nahý, vydán na pospas mrazu tohoto obzvlášť neblahého období, s pozemskými koňmi, potloukám se tu, já stařec. Můj kožich visí vzadu za vozem, nedosáhnou však na něj a nikdo z té čilé sebranky pacientů nehne ani prstem. Podveden! Podveden! Jednou poslechněš na klamné zazvonění nočního zvonku – nikdy to nenapravíš.“ **MILOŠ DOLEŽAL**

Z pramenů:

Státní okresní archiv Jihlava – fond Třešť
Moravský zemský archiv Brno – fond Zemský úřad

František Bukvaj, *Věčný poutník...*,
Třešť 2001

Josef Čermák, „Kafkův venkovský lékař z Třeště“, in: *Vlastivědný sborník Třeště a okolí*, 2011

MĚSTEČKO SPÁLENÉ POŘÍČÍ

Málo známé židovské památky nedaleko Plzně

Okres Plzeň-jih patří k zajímavým, a přesto turisticky poněkud opomíjeným oblastem Plzeňského kraje. Odbočit na úrovni Rokycan z dálnice D5 směrem k jihu a vydat se od městečka k městečku mírně zvlněnou krajinou, která přechází do hřebenu Brdských kopců, však vůbec není špatný nápad. Vedle četných hradů, zámků a kostelů se v něm nachází i celá řada památek, spojených s kdysi relativně početným židovským osídlením. A tak najdeme židovské hřbitovy a v některých případech i synagogu v Blovicích, v Dolních Lukavicích, v Kasejovicích, v Merklíně, ve Štěnovicích, Preštích či ve Stodu. V neposlední řadě pak

duje se, že majitelé panství Vratislavové z Mitrovic, usilující o celkovou obnovu

Zámek, kostel a děkanství ve Spáleném Poříčí.

svého panství, zde povolili pobyt židovským obchodníkům, základu početné obce, která tu potom od 17. do 19. a v menší míře i do 20. století existovala. Městečko se v čase baroka i později rozrůstalo a mnohé z budov a domů, které postupně v centru vznikaly, jsou dnes chráněny jako městská památková zóna. V roce 2003 získalo Spálené Poříčí dokonce ocenění Historické město roku.

Ledererův dům, dnes penzion a restaurace Joachim Lewidt.

ve Spáleném Poříčí, místu, kterému se tentokrát budeme věnovat podrobněji.

VESNICE, MĚSTEČKO, MĚSTO

Městečko, v roce 1996 povýšené na město, má starobylý původ a historii. Jako vesnice je poprvé zmíněno (tehdy jako Poříčí) v roce 1239. Postupně se stalo významnou zastávkou obchodní stezky z Plzně do Rožmitálu. Dobré časy 16. století však ukončila třicetiletá válka, kdy bylo Poříčí několikrát vypáleno vojsky obou válčících stran tak důkladně, že se od té doby nazývá Spálené, i když bylo později znovu, spolu se zámek a kostelem, znovu vystavěno. Tra-

POŘÍČTÍ SOUVĚRCI

Až do poloviny 19. století žili zdejší souvěrci v ghettu v dnešní Tyršově ulici a oko-

Hřbitov, založený v polovině 18. století.

lí. Tvořila ho řada obytných domů, synagoga ze 17. století, židovská škola,

hostinec, a dokonce i malá nemocnice. Do dnešních dnů se z toho všeho dochovaly dva zajímavé židovské domy: Weilův dům č. p. 159 s původními klenbami, kamennými dveřními portály a hebrejským nápisem, označujícím vchod do modlitebny a Ledererův dům (č. p. 161) s pavlačí a černou kuchyní, ve kterém je dnes penzion a restaurace, nazvané jménem nejstaršího doloženého majitele Joachima Lewidta. Synagoga, rokokově upravená stavba z roku 1650, byla zbořena v roce 1946. Na místě, kde stávala, ji dnes připomíná plastika *Památník soužití židovských a křesťanských obyvatel města*. Připomíná rovněž, že dva z místních Židů, manžele Ehrmannovy, ukřivili s nasazením vlastních životů během okupace po tři roky manžele

Homolkovi z blízkých Nechanic a tak je zachránili. Po právu jim byl Státem Izrael udělen titul Spravedlivý mezi národy.

Nejvýznamnější památkou na Židy ze Spáleného Poříčí a okolí je ovšem místní

Pohled do bývalého ghetta, v popředí Weilův dům.

židovský hřbitov, krásně situovaný na klidném místě nedaleko náměstí na konci Pražské ulice. Je doložen je od druhé poloviny 18. století a v dobrém stavu se na něm dochovalo na 200 náhrobků barokního, klasicistního i moderního typu.

Ve válečných letech se historie Židů ve Spáleném Poříčí uzavřela. Ti nemnozí, kteří vyhlazování zázrakem přežili, se odstěhovali, nebo už nejsou mezi námi. Ale dobře udržovaný hřbitov stále připomíná, že tady žili, pracovali a jsou pochováni ti, kterým bylo Spálené Poříčí po mnoho generací domovem a kteří k jeho dnešní utěšené podobě svoji prací a pilí přispěli.

Text a foto jd

KAŽDÝ OBRAZ JE PŘÍBĚH

Rozhovor s malířkou Věrou Novákovou

Foto Jindřich Nosek.

VĚRA NOVÁKOVÁ (nar. roku 1928 v Praze) byla roku 1949 spolu se svým spolužákem a pozdějším manželem Pavlem Brázdou z politických důvodů vyloučena z Akademie výtvarných umění a nesměla vystavovat. Díky podpoře rodiny a podobně smýšlejících a režimem perzekvovaných přátel pracovala v ústraní a hledala si svou svěbytnou uměleckou cestu. V jejím díle lze nalézt různé vlivy, od surrealismu přes informel po experimenty s písmem a slovem, věnovala se také knižní

tvárných umění a nesměla vystavovat. Díky podpoře rodiny a podobně smýšlejících a režimem perzekvovaných přátel pracovala v ústraní a hledala si svou svěbytnou uměleckou cestu. V jejím díle lze nalézt různé vlivy, od surrealismu přes informel po experimenty s písmem a slovem, věnovala se také knižní

Abraham 2, olej na plátně, 1996-98.

a časopisecké ilustraci. Zásadní inspirací se jí staly příběhy Starého a Nového zákona, které vkládá do aktuálních životních situací. Její dílo je řazeno po bok někdejších, nyní pro svou originalitu a nekompromisní přístup k dílu ceněných „outsiderů“ – Bohuslava Reynka či Vladimíra Boudníka. Poprvé veřejně vystavovala díky péči Revolver Revue spolu s Pavlem Brázdou roku 1992, první samostatnou výstavu měla roku 1998. Roku 2010 vydalo nakladatelství Argo její obsáhlou monografii. Současná výstava v Centru moderního umění DOX v pražských Holešovicích potrvá do 16. října. Při této příležitosti jsme malířku požádali o rozhovor.

Jak se vám líbí vaše výstava v DOXu?

Není to vlastně výstava jako výstava, spíš procházka mým životem, také se jmenuje *Via vitae*. Kurátoři, Otto M. Urban a Michaela Šilpochová, byli fantasticky vstřícní, udělali to po svém a jsem ráda, že mě do toho nenechali vstoupit. Vlastně tomu sama pořádně nerozumím, pomalu na koncept přicházím. Postavili ho na tom průšvih lidstva i mým na začátku a skončili to nadějí. Začíná to latinským citátem z delfské věštírny, protože já jsem trochu praštěná přes latinu a řečtinu, které jsem měla na klasickém Jiráskově gymnáziu. Citát zní: „Ibis redibis non morieris in bello“, což znamená: Půjdeš, vrátíš se, nezemřeš v boji, ale současně to může znamenat: Půjdeš, nevrátíš se, zemřeš v boji. Podle toho, kam se přiřadí ten zápor *non*.

Vy jste každopádně do boje šla a vrátila se... Kde bylo Jiráskovo klasické gymnázium?

V Resslově ulici, nad Obchodní akademií. Kousek pod ním je ten kostel s kryptou, kde se ukrývali parašutisté po atentátu na Heydricha. A to já jsem zažila. V červnu 1942 jsem byla v tercii. Jeli jsme od Braníka, kde jsme bydleli, k Jiráskovu mostu, tam stáli němečtí vojáci se samopaly, my nevěděli, co se děje. A v první reakci mě napadlo – Tak to nemusím do školy! Pak se ukázalo, že celá ulice je zavřená, a všechno jsme se dozvěděli. Já zažila všechny ty hrůzy, dvě třetiny strašlivého 20. století...

Přesto jste si zachovala optimismus.

To je jednoduchý: věřím, že dobro je silnější než zlo. Jinak by svět už dávno neexistoval.

V souvislosti s válkou: nevyprávěl vám Josef Palivec o Karlu Poláčkovi, se kterým se přátelil a který chodil z Ruské ulice do vašeho domu, který měl blízko?

Palivce, tedy druhého manžela Pavlovy babičky Heleny Koželuhové-Čapkové, jsem zažila, až když se vrátil z kriminálu, kde si odseděl deset let. Byl spíš mlčenlivý, ale když vyprávěl, uměl to krásně. Na Poláčka jsme se ale nedostali...

Co pro vás znamenají biblická témata?

Otec mě a sourozence, celkem nás bylo šest, vychovával k ateismu. Byl právník, prvorepublikový sociální demokrat, vyznačoval sociální spravedlnosti, spravedlivé spo-

lečnosti, ke které se měli lidi dostat vývojem, evolucí, ne revolucí. Já byla taky pro spravedlivý svět, to je pochopitelné. Ale komunisti na to měli patent. Spočíval v tom, že museli zničit hodně lidí – popravit, vystrašit, vyhodit z práce, ze školy.

Mě vyhodili z AVU z politických důvodů roku 1949, a tím se mi zhroutil svět a začala jsem hledat nějaký smysl, nějaké hodnoty. Říkávám, že bratři komunisti mě přivedli k víře. Ale byla to dlouhá cesta, nebylo to tak jednoduché. Moji sestru Hanku, dvojče, přivedl ke křesťanství manžel, František Lobkowicz. Ona nám nic neřekla až pak zpětně mi pověděla, že se za mě několik let každý den modlila, abych přestála všechny ty průšvihy.

Pak jste se sama nechala pokřtít.

Když nás, tedy mě a mého spolužáka, budoucího manžela Pavla Brázdu, vyhodili

Izák, olej na plátně, 1998.

z akademie, chodili jsme a říkali si, co s tím světem, kam se to řítí... Jak se k tomu postavit, jak se vyslovit... Četli jsme existencialisty, co tenkrát vycházeli a byli v módě, a objevila se i kniha jednoho amerického sociologa ruského původu, jmenoval se Sorokin, o krizi současné společnosti a v té mě zaujalo jedno místo. Bylo to místo z kázání na hoře o tom, co je podstatné. A já si uvědomila, že to vůbec neznám a musím se podívat, co to vlastně je, jestli to nejsou nějaké báčorky, a začala jsem se

zabývat Biblií. Starozákonními příběhy, které jsou fantastické, pak Novým zákonem, až jsem se pak roku 1958 nechala pokřtít. A mezitím jsem začala malovat věci spojené s Biblií.

Job II, akronex, písek, kamínky na plátně, 1964.

Velký obraz *Tak končí sláva světa je z roku 1952.*

To byla hrozná doba, Stalin, procesy... Mě k tomu vedl silný zážitek, kdy jsem si uvědomila, že člověk není všemohoucí, není sám sobě stvořitelem, je omezený a nemá na to, aby měl moc nad životem, nad ostatními, nad národy, nad rasami. Když mi tohle došlo, úplně mě to ohromilo. Pamatuju si, že to bylo v tramvaji cestou kolem Flóry, tam kde je teď ten obchodní barák; tehdy tam byl plácek a nějaké houpačky. A začala jsem malovat tenhle obraz s latinským názvem *Sic transit gloria mundi*, což je kresba a trvalo mi to rok ji udělat. Když si osobuje vládnout člověk, co se považuje za Pána světa, dopadne to katastrofálně. To vidíme i dnes...

Znala jste tehdy obrazy Bohuslava Reynka?

Neznala, s těmi jsem se seznámila až později, ale vlastně jsme paralelně dělali podobné věci. Teď byla jeho výstava v galerii 8smička v Humpolci a k jeho věcem dali paralely u jiných malířů, měla jsem tam obrazy proroka Jonáše. Víte, mně šlo o to, co mi biblické příběhy říkají a jestli to je pro mě živá záležitost. A pokud to pro mě je živá záležitost, tak o čem vypovídá. Mně to vypovídalo – třeba Jonáš, který se vzpí-

ral Božímu milosrdenství. Což mě fascinovalo.

Pak máte *Noemovu archu. Je to náhoda, že lidi, kteří budují archu, připomínají vězně v mundúrech?*

Taky to v tom je. A trošku tu ironizuju socialistický realismus, budování. Pořád se museli malovat dělníci, pracující lid – takže mám Noema jako pracujícího dělníka s lopatou. Mám i Mojžíše – ten pro mě znamená pokoru, nakreslila jsem ho, jak se za lidi modlí a oni mu podpírají ruce, aby vydržel.

Na výstavě je krásný obraz *Joba*.

Jobem jsem se zabývala hodně. Jeho obraz je dělaný pískem a kamínky, jednoduchými tvary, které mě přivedly ke geometrické abstrakci. Každý obraz je příběh, nedělala jsem umění pro umění, formalismus. Formy, které se kolem mě mihly, jsem používala k tomu, k čemu se mi hodily, používala jsem je svobodně, nebo lze říct, že drze. Pro mě každý tvar a jeho směr o něčem vypovídá. Je to výpověď o vertikálách, o horizontálách, diagonálách, o kruhu.

Od geometrického tvaru (u Joba vidím „A“) se mi odvíjela hra s písmeny. Ta písmena jsou ve vztahu ke slově, z nichž jsou tvořena, vypovídají o jejich významu. Byla to taková svobodná hra...

„A“ je u vás hlavně *Abraham*.

Jistě, „A“ je počátek, základ. Namalovala jsem i Izáka, který se na otce tázavě dívá. Jednomu stoletému františkánu se ten obraz strašně líbil a v Izákově pohledu viděl důvěru k otci. Zkrátka, co mi vrtalo hla-

Eva a Adam, olej na plátně, 1995.

vou, jsem přenášela do formy. A zajímala mě i ta bipolárnost – opačně k „S“, což je Svoboda, Směr, Smysl, stojí otazník – kam s tou svobodou, kam směřovat? „V“ je vegetace, všechno, co jde vzhůru, otevřenost...

Obraz *Eva a Adam – to je napětí, obviňování...*

No jo, vzájemný obviňování, kdo za ten průšvih může... Já tomu říkám Existenciální Aféra, každý to trošku zná.

Na výstavě je taky *Goliáš a David, v dnešní situaci s válkou na Ukrajině hodně působivá dvojice.*

Goliáš stojí na tanku, vepředu má hákový kříž a na zádech pěticipou hvězdu, ty objek-

Goliáš a David, 2002. Foto z výstavy am.

ty jsem dělala roku 2002. Já bych si ho představovala jako velikou sochu instalovanou na Letné, tam, kde stával Stalinův pomník. A aby hučela a dělala rámus. Na druhé straně by byl malý David. Že by to byl pomník Václava Havla a obecně všech, co se vzepřeli. Diktátor a materiální síla proti duchu a Boží ochraně. Na tom se nic nemění.

Získala jste s vírou i pocit nějaké zodpovědnosti?

Já jsem si říkala, že bych ráda, abych to, co jsem dostala, dokázala srozumitelnou jednoduchou řečí předat dál. To je taky taková moje modlitba. To, že výstava má odezvu, mě hrozně těší. Že to není jenom nějaká formalistická výstava, že se opírá o život.

Co vás v současné době z Bible oslovuje?

Mám jeden obraz, už je pár let starý, byl nedávno vystavený v Galerii Ztichlá klika. Říkám mu „pictus theologus“, je to takový opovážlivý dialog s výrokem „Jsem, který jsem“ – dovedlo mě to až ke „Jsi ve mně, nejsi ze mě“ – a z toho mi vyskočilo, že „ze mě“ je vlastně „země“.

V Páté knize Mojžíšově Mojžíš říká, že to, jak se lidi mají chovat, nepadá z nebe nebo není někde v dálce, ale máme to nosit ve své duši a ve svém srdci... Tak to se mi hrozně líbí. ALICE MARXOVÁ

Více informací o současné výstavě a doprovodných akcích naleznete na www.dox.cz.

BĚLEHRAD SEFARSKÝ

Město na soutoku řek a konfesí

Mám to z bytu jen kousek. Stačí přejít rušnou ulici Kneze Mihailova, která se jako pulzující tepna vine starým městem od náměstí Republiky až k parku Veliki Kalemegdan, potom zahrnout doleva

přes rozlehlé náměstí Studentski trg, na jeho konci se dát doprava kolem budovy Etnografického muzea – a po pár minutách jsem tam. V malebné, zastrčené části bělehradského centra, jež je oproti zbytku města nezvykle klidná a díky množství zeleně zde není takové parno (i když v létě celý Bělehrad sálá jako hučící rozpálená kamna), ve čtvrti Dorćol. Tato čtvrť, jejíž název pochází z turečtiny, je plná malých kaváren, podniků a pozůstatků osmanské architektury a svojí pozoruhodnou atmosférou chvílemi připomíná Paříž, jindy zas jakési zcela neevropské město.

Jedna z ulic ve čtvrti Dorćol.

PROLÍNÁNÍ KULTUR

Dorćol je odnepaměti místem setkávání a prolínání nejrůznějších kultur a vyznání, z nichž nejvýrazněji se do rázu čtvrti otiskly kultury turecká, srbská, rakouská – a židovská, přesněji řečeno sefardská. Jejich vzájemná blízkost a prostupnost je do očí bijící – vždyť pouhých pár kroků od místního židovského muzea (Jevrejski istorijski muzej Beograd) v ulici Jevrejska, kam mám namířeno, se nachází překrásná džamija (tedy mešita) Bajrakli z 16. století, jež se bohužel v nedávné době stala cílem útoků srbských nacionalistů v odvetě za poškozené kláštery na území Kosova. Já se však raději v myšlenkách vracím hlouběji do historie a vcházím do vysoké několikapatrové budovy, jedné z největších v celé ulici, která je zároveň sídlem bělehradské židovské obce i muzeem místní židovské komunity.

MUZEUM

Na ploše jediné veliké místnosti se muzejní expozice snaží zachytit historii se-

fardských Židů nejen v Bělehradě, ale na celém území bývalé Jugoslávie. Muzeum bylo založeno v roce 1969, tedy hluboko za titovského socialismu, a budí dojem, že od té doby prošlo jen

málo změnami (ale nerad bych se mýlil). Jsem zatím jediný návštěvník. Vrátný mě pouští do prvního patra, kde dostávám do ruky několik vybledlých natištěných papírů s texty a popisy fotografií v angličtině a srbštině. Pomalu procházím mezi zaprášenými vitrínami, ve kterých jsou vystaveny oděvy, rituální předměty, obrazy i knihy. Jedním z rodáků místní židovské komunity byl i srbský symbolistický malíř Leon Koen, který zde zřejmě požívá velké úcty – vystaveno je několik jeho portrétů a krajin, zasmušilých a zadumaných jako celé toto muzeum.

Expozice končí – jak jinak – děsivou beznadějí balkánského šoa, souběhu událostí, o kterých je lépe mlčet, protože každé slovo se jeví zbytečné. Snad jen tolik: ano, my mladší máme představu o šoa formovanou filmy z prostředí vyhazovacích táborů většinou na polském území, my z Česka máme také jisté povědomí o Terezíně a osudech středoevropských Židů. Jiná místa a jiné scénáře – jako třeba Pobaltí, Bělorusko či právě Balkán – zůstávají, dle mého, tak trochu za naším obzorem. Přitom teprve za ním získáváme alespoň trochu skutečnou představu o tom, jak rozsáhlým brutálním procesem šoa bylo. Rozum zůstává stát nad tím, s jakou důsledností (a pramalou reflexí v pozdějších letech) se právě v balkánském prostoru – tomtoděvkém multietnickém prostředí – odehrály masakry židovského obyvatelstva, za jejichž realizací stáli zdaleka ne

jenom němečtí okupanti, ale také maďarští fašisté či chorvatští ustašovci.

SHIRA UTFILA

U východu z neradostně a neaktuálně působícího muzea (které si však právě díky své neaktuálnosti udržuje pachut' starých časů) se zastavuji u nástěnky, na níž visí pozvánka na koncert sefardské hudební skupiny Shira Utfila (Píseň a modlitba). Koná se týž den večer na prostranství před nedalekou synagogou. Vybíhám znovu do prvního patra, vstupenky tu neprodávají, ale mám prý zkusit napsat e-mail do židovského kulturního centra. Povedlo se – lístky ještě mají.

Do večera je dost času, a tak se vydávám pěšky dlouhou ulicí Jevrejskou směrem ke kalemegdanské pevnosti. Pod jejími hradbami se setkávají dva mohutné toky – Sáva a Dunaj. Na protějším břehu se rozkládá čtvrť Zemun, kdysi poslední výspa rakouského mocnářství. Vedro jako by se neustále stupňovalo, vzduch je téměř nedýchateľný, teplota se pohybuje okolo 40 stupňů. V parku obklopujícím pevnost vyhledávám zbytky stínu a přemítám o osudu města na soutoku. Na soutoku řek, dějin, konfesí a etnik. Existuje naděje, že národy Balkánu projdou dějinnou sebe-reflexí, která by jim umožnila najít cestu k sobě navzájem? Existuje naděje na

smíření, na podání ruky? Ano, ale je v nedohlednu, jako biblické Izajášovo zaslíbení pokoje.

Na venkovní koncert před synagogu v ulici Maršala Birjuzova dorazilo velké množství lidí. Nikdo nespěchá, hrát se začíná až ko-

lem deváté hodiny, kdy horký den přechází v příjemný teplý večer. Celé prostranství je zaplněno, lidé se porůznu rozsazují před pódiem, v davu kolem sebe slyším srbštinu i hebrejštinu. Hlavní zpěvák skupiny každou píseň (s ohledem na mezinárodní složení publika) uvádí v angličtině, vysvětluje obsah sefardských legend a příběhů, na jejichž motivy je většina písní složena – jako třeba ta o kantorovi, jehož Turci donutili zazpívat z minaretu a který se ze zoufalství vrhl dolů. V momentě, kdy místo anglicky začne zpěvák do mikrofonu

Bělehradské židovské muzeum.

hovořit srbsky, proběhne posluchačstvem vlna nadšení. Ano, zde na Balkáně jsou některé rány stále otevřené – ale rakije a zaječarsko, srbské pivo z pivovaru Zaječar, je alespoň na chvíli dokážou zacelit.

SEFARDSKÁ PÍSEŇ (Bělehrad 2022)

Nad synagogou tanec vlaštovek
jak vír v černých vlasech
té zpěvačky jejíž píseň máš v uších
už pátý den:

*Byl jeden chlapec
Tak mladý byl
A dívku jednu si oblíbil
Však každá radost uplývá
za láskou žal se ukrývá
Stačí krok – zlomí se květ
To Hospodin Bůh tak stvořil svět!*

Pak housle klarinet
i basa vpadne do zpěvu
Píseň je plná tesknoty
a nejde a nejde ti
z mysli ani po týdnu:

*Ten příběh je starý mnoho let
Sultán chtěl slyšet žida pět
z minaretu chvalo zpěv:
Ubohý kantor dozpíval sloku
Rozpřáhl ruce – spatřil zahrady, řeku
Vitr mu z úst sebral notu
Ubohý kantor vrhl se z minaretu
Hospodina chvalte za každý květ
i když tak krutý stvořil svět!*

Píseň jde dál, v nitru ti kolotá
Synagoga v šeru se ztrácí
Zpěvačka hlasem rozsvěcuje hvězdy
Ty hvězdy máš nad hlavou do konce
života:

*Ach bylo jich mnoho
staří i mladí
ženy i děti
nesvatí, svatí
Převalila se přes ně noc
Bezhvězdná strašná moc
Zašlápla do půdy píseň i květ
To Hospodin Bůh tak stvořil svět!*

*A chvála mu budiž vzdána
že každá noc
zející rána
světlem je překonána*

Text a foto **Josef Kroutvor ml.**

PETER DEMETZ STOLETÝ

Pražský rodák, germanista a spisovatel se 21. 10. dožívá jubilea

Emeritní profesor Yaleovy univerzity, pražský rodák Peter Demetz, který se 21. října dožívá sta let, je významným germanistou, odborníkem na srovnávací literaturu a překladatelem české literatury do němčiny. Po emigraci roku 1948 žil v Mnichově, pracoval v Rádiu Svobodná Evropa, poté odjel do USA, kde působil na Yaleově univerzitě. Jeho otec Hans Demetz byl dramaturgem pražského a brněnského německého divadla. V českém překladu mu vyšlo sedm knih: *České slunce, moravský měsíc* (1997), *René. Pražská léta Reinera Marii Rilka* (1998), *1909: Aeroplány nad Bresciou* (2003), *Praha černá a zlatá* (2004), *Dějiště: Čechy* (2008), *Praha ohrožená 1939–1945* (2010) a *Děti v Brně* (2015). Jako zatím poslední vyšla v roce 2020 kniha *Diktátoři v kině. Lenin, Mussolini, Hitler, Goebbels, Stalin*, napsaná německy a vydaná jen o rok dříve v nakladatelství Zsolnay (Hanser).

Je pozoruhodné, jak málo ztrácí s přibývajícím věkem Demetzovo myšlení i psaní na kvalitě, někdy by se chtělo říci, že snad i naopak, kdyby ta kvalita, doprovázená občas mírnou ironií a smyslem pro humor i paradox tu nebyla prakticky od začátku. A tak skutečnost, že autor knihu dokončil bezmála stoletý (přesněji řečeno v 96) je sice hodná povšimnutí i úcty, ale současně není z kvality textu rozpoznatelná.

Nebýt toho, že v první kapitole Demetz vzpomíná, jak se na začátku třicátých 20. století v Brně stal filmovým fanouškem a jak ho vášně pro film, stejně jako většinu jeho vrstevníků, provázela celým životem, možná bychom si ani neuvědomili, že ty biografy, filmy, které se v nich promítaly,

a lidi, kteří na ně s nadšením chodili, popisuje někdo, kdo u toho tehdy před devadesáti roky osobně byl.

Patří k velkým Demetzovým přednostem, že si na základě přímé účasti na tom, co dnes už skoro výlučně spadá do kompetence historiků, které od událostí první poloviny minulého století dělí dvě a mnohdy i tři generace, neosobuje patent na pravdu a prakticky nikdy nementoruje. To, co z vlastní zkušenosti ví, dokáže propojit s vědeckou akribií

a přístupem v celek, který je živý, čtivý a faktograficky přesný.

Demetzův bratranec Petr Brod o něm říká: „Petr Demetz žije ve městě Highland Park ve státě New Jersey se svou třetí ženou Paolou Gambarotou, která vyučuje italianistiku na blízké Rutgersově univerzitě. Rád navštěvuje kavárny a restaurace ve svém okolí, ale občas si troufne i na

Foto archiv.

delší cesty: začátkem léta přiletěl s Paolou do Evropy a pobýli dva týdny v Tyrolsku, kde se sešli se svými příbuznými, žijícími v Itálii. Peter je stále mentálně velmi čilý a rád čte knihy, které mu posílám, a poslouchá české rozhlasové pořady. Zajímají ho mimo jiné filmové dějiny a příběhy kin v Brně, kde ve třicátých letech strávil část svého mládí.

Rád také vzpomíná na dobu na začátku padesátých let, kdy pod vedením Ferdinanda Peroutky a Pavla Tigrida pracoval jako první kulturní redaktor čs. oddělení rozhlasové stanice Svobodná Evropa v Mnichově.

Roš chodeš, který uveřejnil před 12 lety obsáhlý a zajímavý rozhovor s dnes již stoletým jubilantem (*Rch* 6/2010), se připojuje ke všem gratulantům a přeje Peteru Demetzovi *ad mea veesrim šana* a hodně zdraví i elánu do dalšího století.

jd

OPATRná NADĚJE

O knize Společně na tomto místě

Skutečnou „zlatou žilou“ izraelské společnosti je občanský aktivismus. Tuto skutečnost jsem chtěla českým čtenářům přiblížit v knize *Jak napravovat svět. Rozhovory s inspirativními Izraelci*. Jedním z nejsilnějších setkání pro mě byl rozhovor s Tulyem Flintem, hlavním koordinátorem neziskovky Bojovníci za mír. Ta spojuje Izraelce, obvykle bývalé vojáky, a Palestince, často bývalé vězně, kteří se v určité chvíli svého života rozhodli opustit násilný boj a vydat se cestou nenásilí a osobní i společenské změny. I když nemusíte souhlasit s jejich politickými názory, jejich občanský postoj a osobní práce si zaslouží uznání pro velkou odvahu a smělou vizi.

IN THIS PLACE TOGETHER

V roce 2021 vyšla kniha *In This Place Together: A Palestinian's Journey to Collective Liberation* (Společně na tomto místě: Cesta jednoho Palestince ke kolektivnímu osvobození), která popisuje životní příběh Flintova palestinského kolegy Sulajmana Chatíba. Kniha s ním sepsala americká Židovka Penina Eilberg-Schwartz. Po jejím přečtení a po rozhovoru se Sulajmanem (nebo jak si říká, „Sulim“) mohu potvrdit, že jde o inspirativní setkání a silný příběh, po kterém – přiznejme si to – Židé a Izraelci touží. Totiž setkání s Palestincem, který rozumí jejich příběhu a respektuje ho.

Suli (ročník 1972) se narodil ve vesnici poblíž Jeruzaléma v tradiční palestinské rodině (matka byla v domácnosti, otec pracoval jako uklízeč pro jeruzalémskou radnici). Životní situace Palestinců a romantické snění o „osvobozené boji“ pod vedením Jásira Arafata ho vedly k rozhodnutí „něco udělat“ proti okupaci. V patnácti letech si s kamarádem vzali nůž a ve snaze ukrást zbraně pobodali mladé Izraelce. Tak se ještě nedospělý ocitl ve vězení, kde si odseděl deset let. Ve vězení horlivě četl – nejprve revoluční literaturu, později knihy o Gándhím, Mandelovi, M. L. Kingovi. Naučil se anglicky a hebrejsky. A poprvé narazil na islamistické fanatiky, takže si uvědomil, že ne všichni Palestinci boj vnímají čestným, idealistickým způsobem – pro některé je to prostě iracionální ničení, za které budou „Bohem“ odměněni.

Silná je chvíle, kdy se prolomí narativ Suliho, resp. palestinské jediné „pravdy“.

Připomeňme, že (dodnes tradovaný) narativ zní: „Židé jsou kolonizátoři, kteří do naší země nepatří. Původním obyvatelstvem jsou pouze arabští Palestinci. Židé přicházejí s podporou Spojených států jako cizí element.“ Klíčovou roli sehraje pro Suliho neplánované zhlédnutí filmu *Schindlerův seznam*. Tedy filmu o šoa, vraždění bezmocných evropských Židů. Suli popisuje, jak vůbec nechápal, na co se dívá. O šoa jako drtivá většina Palestinců neměl ponětí. Představa, že by Židé byli bezbranné oběti, pro něho byla sci-fi, a nechápal, proč se (je) nebránili. Pochopil, že

nezná celou historii Židů – a začal se o ni zajímat. Přiznal si skutečnost, že mnoho míst i v Palestině svými jmény připomíná starověkou židovskou přítomnost a že se zde nacházejí archeologické nálezy – Židé tady tedy kdysi také žili.

VYSTŘÍZLIVĚNÍ

Po propuštění z vězení Suli vystřízlivěl z revolučních ideálů, když zažil Arafatův nepotismus a militarizaci společnosti. Pro svoji vizi nenásilí byl považován v lepším případě za naivu, v horším za „normalizátora“ vztahů s Izraelci, což je v palestinské společnosti vážné obvinění. Za účast na spřátelených fotbalových zápasech mládeže v projektu Prolomit ledy, kdy židovsko-palestinská skupina společně vylezla na třítisícovou horu, či za pobyt v táboře kabaly, která skrze mystickou moudrost hledala spojení židovství a islámu, byl popotahován palestinskou bezpečnostní službou. „Přesně znal ten pocit. Bylo to jako vyšetřování ve vězení. Bez fyzického násilí, ale síla nátlaku byla stejná... Pak jednou čekal v hotelové hale na rozhovor a přišel zpravodajský důstojník. Podíval se na něj, obvinil ho z „tatbia“ (normalizace vztahů s Izraelem) a ještě z horších věcí. A Sulajman pochopil, co se děje: chtěli, aby se bál. Chtěli, aby dělal jednu věc a u té zůstal, aniž by

dál hledal a ztrácel se. S obavami si uvědomil, že jeho lidé vytvořili systém – v malém prostoru, který jim Izrael umožnil –, kde není žádná svoboda. Chtělo se mu utéct. Vzdálit se od všeho – rodiny, přátel, Izraelců, Palestinců –, co mu zabraňovalo cítit se svobodný. Vzdálit se od svého starého já a hledat intenzivně něco nového“ (str. 143).

BOJOVNÍCI ZA MÍR

Vznik neziskovky Bojovníci za mír má pravou izraelskou intenzitu: nedůvěru a strach na obou stranách, přesto odvahu a vytrvalost. Dnes organizace důsledně dodržuje rovnou spolupráci a pohled z obou stran, včetně např. tak citlivého obřadu, jako je Den vzpomínky na padlé. Upozorňuje na nespravedlivé podmínky v oblasti

C Západního břehu a na problémy spojené s pravicovými osadníky, které je těžké pohnat před izraelskou jurisdikci. Pracuje metodami nenásilí, komunikace, umělecké performance, konstelační terapeutické práce a vyprávění příběhů obou stran.

V osobním rozhovoru je Suli stejně neformální jako v knize. Jeho optimismus a důvěra v dobré stránky člověka nevyklučují realismus: „Realita a sen jsou dva oddělené světy. Není jednoduché přesvědčit lidi, že je jiná možnost, když se konflikt stále vrací. Nemluví o nějakém Lalalandu. Je potřeba najít rovnováhu mezi fyzickou realitou systému a vizí. Věřím, že je důležité udržovat sen o tom, co je možné. Sen o osvobození z útlu pro utlačované i utlačovatele. Prozatím je to velmi těžké, protože lidé se do tohoto konfliktu narodili. Mají zakořeněný pocit oběti a trauma i jeho transgenerační přenos u jednotlivců i kolektivů jsou na obou stranách hluboké. Polidštění „druhé strany“ příběhu je proto podle mě ústředním bodem společné práce na vytváření nového světa, nové komunity. Pro život, v němž můžeme plně žít svoji pravdu, svoji identitu, svoje já, není starý systém bezpečný a přirozený. Čeká nás dlouhá cesta, ale můžeme ji začít tím, že tyto hodnoty sami žijeme v osobním životě.“

I kdybychom po četbě knihy zopakovali obvyklou lamentaci „co zmůže pár takových lidí“, nemůžeme tomuto osobnímu příkladu upřít sílu a působivost. Díky za to.

TEREZIE DUBINOVÁ

Penina Eilberg-Schwartz, Sulaiman Khatib: *In This Place Together: A Palestinian's Journey to Collective Liberation*, Beacon Press, Boston 2021, 288 stran.

STANLEY MOSS: TŘI BÁSNĚ

Plážový hledač

O Bohem zapomenutých místech něco vím.
Když jsem šel sám po pláži, daleko od Mrtvého moře,
myslel jsem, že vidím pomalu se pohybuujícího kraba –
byla to černá obálka zdarma poskytovaného výtisku Bible.
Jindy jsem na duně v Montauku našel vyplavenou láhev od chianti s dopisem uvnitř. Přečetl jsem si, co tam stálo dětským rukopisem:
„Ahoj,
buďme kamarádi. Zavolej, prosím.“ Napsala tam číslo domů.
Než jsem zavolaal, měl jsem u sebe láhev týden, a pak jsem se svým nejlepším portugalským přízvukem ptal po Mary Jane: Tady Pessoa. Volám z Por-tu-gal-ska.
Budu s tebou kamarádit. Zavolala k telefonu
otce a matku. Podal jsem dobrý výkon.
A tak to je i s tebou, milý čtenáři.

Příběh hazardního hráče

A byla úskalí a rozestoupení se vod,
byl jeden Irský Žid, jehož otec dorazil
z Kovna do Belfastu, uslyšel angličtinu,
vystoupil z lodi a byl v Irsku tři roky,
než zjistil, že není v Anglii.
Jeho obličej byl jako vzdálená obloha,
oči tak neklidné, že jedno vypadalo jako měsíc,
druhé jako západ slunce. Měl smůlu, prohrál peníze
na horší časy, na chléb vezdejší,
chvíli seděl a pak zmizel.

Dcera celý život čekala na zázrak,
až se vrátí, nabízela útěchu poštelcům
a jejich nadějím na různá bohatství.
Uběhly roky,
syn hrál ruletu v Monte Carlu,
vyhrál sto tisíc liber na červené trojce,
dal je ženě a dětem, zmizel v Provence, kde studoval mystickou
filosofii, vesmíru se ještě dařilo,
hrálo se o všechno,
země získala ony známé vody,
hvězdy
dostaly nebesa a hlavní cenu brala tma.

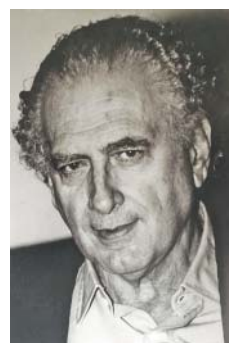
Arielu Blochovi, příteli arabistovi

Téměř čtyřicet let poté, co se to v zimě 1947 stalo,
jsem spatřil momentku ztraceného bratra,
helénistického Žida sedícího v záchranném člunu,
beze slova, pár metrů od pobřeží Palestiny,
za ním potápějící se zrezivělá nákladní loď,
dva roky v táboře pro bezprizorné,
dva roky v Treblince.
Ve člunu s ním půl tuctu Židů,
k smrti unavených a plných naděje,
bratr
seděl uprostřed, tak nějak trochu stranou,
v kvalitním svrchníku, ruce v rukavicích zastrčené
do kapes, palce ven, plstěný klobouk posunutý
do týla, čistý kapesník v levé horní kapse,
jak ho to naučila naše máma –
pořád ještě ten lev salonů,
městský švihák. Po kolena ve vodě

ke člunu směřující pan Kraus z Frankfurtu,
aby jim pomohl ven, aby dal nově příchozím navštívenku,
která je nasměruje do jeho vídeňského obchodu s cukrovinkami,
nejlepšímu v Palestině.

A ta druhá fotografie tří nebo čtyř esesáků, směřících se, zatímco ustříhávají pejzy mlčícího Žida s modlitebním šálem,
na ulici Vídne za smíchu kolemjdoucích,
to vůbec nebyla rutina,
užívali si z toho každičkou minutu.
Tohle všechno znám z doslechu.
Můj bratr vypral ze svého kapesníku
více než jednu smrt. Když jsem byl dítě,
byl pro mě ten kapesník bílou myší,
kterou pustil na svobodu během nejhorší evropské zimy,
kdy se stalo nelidským milovat.
Arieli, či řečí mluvím?

Přeložil Šimon Daniček.

STANLEY MOSS se narodil v New Yorku v červnu roku 1925. Studoval na Yaleově univerzitě, za druhé světové války sloužil u námořnictva. Po válce vyučoval angličtinu v Římě a Barceloně a začal vydávat básně, celkem publikoval čtrnáct sbírek. Založil nekomerční nakladatelství Shep Meadow Press specializované na poezii a beletrii. Žije v New Yorku a živí se obchodováním s uměním, hlavně s obrazy starých italských a španělských mistrů. Jeho autobiografickou básněn Sartyrova píseň naleznete v *Židovské ročence 5783*.

PLZEŇ A STRAUBING

O pátrání po původu Tóry ve Velké synagoze a novém přátelství

Když se po více než dvouleté rekonstrukci blížilo znovuotevření Velké synagogy v Plzni, chystalo se i přenesení jedné ze tří plzeňských Tór ze Staré synagogy zpět do aronu v opraveném templu. Protože tato Tóra byla v podstatě téměř „nahá“ (po léta byla přikryta jen talitem a aron téměř nepouštěla), zrodil se projekt „Ozdobme naši Tóru“. Inicivovala ho (tehdy ještě za ŽO Plzeň) Barbora Freund. Od dárců, židovských i nežidovských, se sešlo přes půl milionu korun a Tóra dostala vše, co má mít: korunu, štít i ukazovátka. Při této příležitosti se téměř detektivním pátráním zjistilo, že svitek Tóry, který jsme léta všichni považovali za „plzeňský“, vlastně z Plzně nepochází. Luminiscenčním světlem nasvícené dřevěné části odhalily dříve nečitelné informace o tom, že Tóru věnoval Eliezer Pfeiffer na památku své manželky Nanette Pfeiffer, roz. Löwensteiner (s níž se oženil roku 1890), a syna Jaakova (jenž se narodil roku 1896). Chybělo ale jakékoli vodítko k místu, kde byla Tóra darována. Nicméně Barbora Freund a Václav F. Chvátal se nevzdali a pátrali dál.

ZE STRAUBINGU

Poněkud neobvyklé jméno paní Nanette nakonec napomohlo zjistit, že během holocaustu byla deportována z Německa do ghetta Terezín. Je uvedena v *Terezínské pamětní knize*, zahynula v roce 1942 v Minsku ve věku 74 let. Odtamtud byl už jen krůček k objevení jejího stolpersteinu v bavorském městě Straubing, zhruba 130 kilometrů od Plzně. Jak a kdy se Tóra do Plzně dostala, netušíme. Vše nasvědčuje tomu, že Straubing opustila už před válkou. Ve městě mají ještě dvě podobné té plzeňské: jsou asi metr vysoké, podobného stáří a se stejně laděnými dedikacemi. Do bedny, v níž straubinské Tóry přežily válku, se ale vešly pouze dvě, třetí musela pryč. A jejím novým domovem se stala Plzeň. Kdo ji asi přivezl a za jakých okolností?

Ač tento údaj nevíme a těžko už ho asi zjistíme, díky Tóře jsme navázali jistou formu partnerství se straubinskou komunitou. V neděli 31. července zastavil u zadního vchodu do Velké synagogy autobus s asi 50 návštěvníky. Přijeli nejen členové židovské komunity ve Straubingu, ale i jejich známí a přátelé; u nás je uvítal předseda ŽO Plzeň Jiří Löwy a několik dalších členů naší obce.

Německou výpravu vedla Anna Zisler, předsedkyně ŽO Straubing. Dorozumívacími jazyky byly němčina, angličtina a ruština, neboť, jak známo, naprostá většina současných německých židovských obcí je tvořena přistěhovalci z Ruska. Nejinak tomu bylo i ve Straubingu.

RUŠTÍ ŽIDÉ

Příběh tamní obce vyprávěla Anna Zisler takto: Z předválečných členů obce, kterých byla asi stovka, přežila pouze jedna žena. Ve Straubingu se ale těsně po válce objevilo poměrně dost přeživších z Polska, kteří z různých důvodů nešli dál a ve městě zůstali: mezi nimi i Annin otec. Ve městě se seznámil s ženou, která kvůli němu konvertovala k židovství, a postupně se jim narodily čtyři děti, jedním z nich je Anna. Komunita se skládala hlavně ze svátečních Židů, tedy těch, kteří chodí do synagogy jen na Vysoké svátky, přičemž sváteční bohoslužby vedl externí rabín. Komunita taktak přežívala.

Pak přišel rok 1993 a do Německa se začali stěhovat ruští Židé. Do Straubingu jich dorazilo kolem 3000. Anna Zisler vzpomíná: „Oba moji rodiče pomáhali, otec byl tehdy předsedou židovské obce. Já jsem opustila tehdejší zaměstnání a také jsem začala pracovat na obci. Chtěli jsme hlavně kompletní rodiny: prarodiče, rodiče a děti. Brzy jsme zjistili, že na Židech z Ruska není kromě jejich původu židovského vůbec nic a jediný, kdo měl alespoň drobné povědomí o židovství, byli prarodiče, starší lidé. Ale nevzdali jsme se. My, původní Straubinstí, jsme na tom totiž nebyli o moc lépe. V roce 1994 přišel do Straubingu rabín, původem z Ruska. Poslali jsme ho na další studia do Izraele, a když se vrátil, začal nás učit: Rusy, Němce, kohokoli. Tak jsme vlastně židovství objevovali všichni společně.“

Příchod Židů z Ruska znamenal pro Straubing (a jistě nejen pro něj) zásadní změnu. Dnes je město, které má 48 000 obyvatel, jakýmsi centrem židovského života v Dolním Bavorsku. Na svátky sem dojíždějí Židé i z menších měst a vesnic v okolí. Děti původně ruských Židů se na-

turalizovaly a v hojně míře odcházejí jinam, i tak má dnes komunita přibližně 800 členů, z toho Straubing zhruba 500, aktivních je podle Anny Zisler zhruba sto osob. 98 procent členů je ruského původu.

NEJPRVE DÁVAT

Na otázku, jak vypadá současný život této německo-ruské komunity, odpovídá Anna Zisler takto: „Obec vlastní synagogu, komunitní centrum a máme i hotel. V komunitním centru je košer mléčná kuchyně, masová je otevřena jen na Pesach. Maso, víno a macesy vozíme z Mnichova, mléčné jídlo kupujeme tady. Během pandemie covidu jsme začali s balíčky na šabat. Zájem o ně rychle rostl a balíčků jsme nakonec vydávali kolem padesáti každý týden, což byl velký úspěch, hlavně proto, že se najednou objevili lidé, kteří normálně na obec nechodí, ale tohle jim vyhovovalo. A že by-

Porada Straubing – Plzeň. Zleva: Anna Zisler, Jana Žáčková, Jiří Löwy.

chom je kvůli tomu nějak omezovali? V žádném případě. Věřím, že aby lidé měli zájem a byli aktivní, musí se jim nejdřív jen a jen dávat, třeba i dva nebo tři roky. A je vlastně jedno, co se dává: jídlo, oslavy, nedělní kurzy izraelských tanců, výlety. Pak teprve začnou obci vracet. Je to trochu sisyfovská práce, ale asi to tak má být.“

CESTOVNÉ

A jak vypadá náboženský život komunity ve Straubingu? „Náš rabín, původem z Ruska, studoval v Moskvě a pak v Izraeli. Je ortodoxní a žije v Augsburgu, k nám dojíždí na šabat a svátky. Jinak naši komunitu považují vzhledem k jejímu složení za tradičně-liberální: na obci máme košer jídelnu, ale mimo obec jíme většinou nekošer, o šabatu jdeme do synagogy v pátek večer i v sobotu ráno, ale většině lidí nevádí řídit o šabatu auto. Bohoslužby začínají celoročně ve stejnou dobu, tedy v pátek v 19.00 a v sobotu v 10.30. Není to v souladu s pravidly, ale lidé si to tak vyžádali, aby nebyli zmatení. Půl hodiny před šabatovou boho-

službou začíná kratší bohoslužba pro děti vedená zábavnou formou. Máme tzv. minjanovou skupinu. Skládá se z momentálně 14 členů obce, halachických Židů, kteří dostávají pravidelný měsíční příspěvek 50 eur za to, že přijdou nebo přijedou. Říkáme tomu cestovné, aby nevznikaly řeči o tom, že někomu platíme za to, že se přijde modlit. My mu přispíváme na cestu do synagogy, jak se k nám dostane, je na něm. Tato motivace nebo řečně dohoda se nám velmi osvědčila: členové minjanu s námi komunikují, jsou zodpovědní, řekla bych, až hrdí na to, že jsou potřební. Chápu, že téma platba za účast může lidem znít nehezky, ale nám se to osvědčilo.“

NEPRŮSTŘELNÁ OKNA

Zbývá zmínit ještě jedno velice citlivé, ale důležité téma: vzrůstající antisemitismus v Německu: jak jsou na tom ve Straubingu? „O rekonstrukci synagogy a komunitního centra, která právě probíhá, jsme nerozhodli my,“ říká Anna Zisler. „V podstatě nám ji nařídila německá vláda, která zároveň všechno financuje, a veškeré stavby, ve kterých se konají naše akce, musí mít bezpečnostní dveře a okna, sklo musí být neprůstřelné a musí být schopno odolat útoku zvenku. Takže se předělávají okna na synagoze i jinde, například i v našem hotelu. Ve Straubingu jsme nikdy žádné problémy neměli, přesto jsou všechny naše objekty uzavřené veřejnosti a před synagogou stojí vždy jedno, někdy ale i tři policejní auta. Útoky na německé Židy páchají většinou rodilí Němci. Muslimští přistěhovalci mají problém se Státem Izrael a nedokážou pochopit, že my nejsme Izrael ani Izraelci. Takže když se na Blízkém východě děje něco, co se jim nelíbí, přijdou před židovské budovy v Německu a musí zasahovat policie.

Já strach necítím, mám mezi muslimy spoustu přátel a vím, že všichni takoví nejsou. Ale řada našich členů se bojí, což se projevuje různě. Třeba obřizka je pro ně veliký problém, hodně z jejich nově narozených chlapců ji nemá, protože rodiče řeknou, že nechtějí, aby jejich syn byl někdy na základě obřizky odhalen coby Žid.“

Návštěva ze Straubingu se každopádně vydařila, počasí nám přálo, hostům jsme předvedli Velkou i Starou synagogu a pohostění se podávalo v novém komunitním centru, kterým je rabínský dům na dvoře Velké synagogy. Strávili jsme hezké dopoledne a už v listopadu jsme zváni do nově zrekonstruované synagogy a komunitního centra ve Straubingu. **JANA ŽÁČKOVÁ**

STARÁ SYNAGOGA

Obnova vzácné freskové výmalby ve Velkém Meziříčí

Velké Meziříčí patří k těm moravským městům a městečkům, ve kterých existovaly a po staletí se udržely významné a početné židovské obce. Svědčí o tom rozsáhlý židovský hřbitov na svahu nad řekou Oslavou i dvě dochované synagogy, které se nacházejí v těsné blízkosti na druhém břehu řeky. Stará, vystavěná v goticko-renesančním stylu na konci 17. století, přestala časem svoji kapacitou dostačovat (v roce 1857 žilo ve městě přes tisíc židovských obyvatel) a tak byla v letech

1868–1870 postavena v novogotickém slohu synagoga Nová, která pak obci sloužila až do začátku druhé světové války. Obě budovy jsou dnes ve vlastnictví ŽO v Brně. Zatímco Nová synagoga, sloužící zatím k obchodním účelům, na rekonstrukci a přiměřené využití stále ještě čeká, je Staré synagoze už po řadu let věnována pozornost a památkářská péče, přiměřená jejímu významu a hodnotě. V uplynulých desetiletích byla stavebně zcela rehabilitována a rekonstruována. V posledních letech se práce týkají především interiéru, zejména pak restaurování vzácné výmalby, odkryté pod vrstvami omítek a pokrývající velkou většinu plochy vnitřních stěn.

ORNAMENTY A TEXTY

Jaroslav Klenovský, který se v rámci ŽO v Brně židovským památkám Moravy dlouhodobě věnuje, k tomu uvádí: „V České republice se na Moravě za-

choval specifický druh řešení výmalby interiéru některých synagog v 17. a 18. století, který názorně reprezentuje ovlivnění tradičními polskými vzory. Klenby a stěny těchto synagog pokrývá bohatá dekorativní fresková výmalba s ornamentálními, rostlinnými a zvěrnými motivy (často s ovlivněním domác-

mi moravskými lidovými prvky) a hebrejskými liturgickými texty. Tyto texty v nápisových polích obsahují modlitby, požehnání, žalmy a pasáže ze základních částí židovské bohoslužby. Výzdobu provedli malíři-židovští utečenci z východu po povstání Bohdana Chmel-

nického roku 1648. Výmalba byla dosud obnovena při náročných rekonstrukcích synagog v Holešově (z první poloviny 18. století), Boskovicích (tři etapy ze 17. a 18. století), Dolních Kounicích (dvě etapy ze 17. a 18. století)

a Třebíči (z počátku 18. století). Nyní probíhá postupná obnova identického způsobu výmalby interiéru ve Staré synagoze ve Velkém Meziříčí vystavěné v roce 1695.“

HLAVNÍ SÁL

V současné době jsou v podstatě dokončeny restaurátorské práce na ženské galerii a připravuje se obnova malířské výzdoby v hlavním sále synagogy, která svou plochou fresky na galerii několikanásobně přesahuje. I kdyby byl k dispozici dostatek peněz a prací by se mohl účastnit přiměřený počet restaurátorů, trvala by obnova několik let. Vzhledem k současným možnostem to ale vypadá

na mnohem delší čas. I tady, jako na mnoha dalších místech, se postupuje v závislosti na dostupných financích, po etapách. Po technické i památkářské stránce je vše připraveno, a pokud by se našel nějaký další finanční zdroj, ne-

byl by problém restaurátorské práce urychlit. Případní donátoři se mohou obrátit na brněnskou židovskou obec, která jim poskytne všechny potřebné informace. Hodnota a krása fíresek ve Staré synagoze ve Velmezu si pomoc zaslouží.

Text a foto jd

Restaurovaná výmalba, pohled z hlavního sálu.

Nová a Stará synagoga ve Velkém Meziříčí.

KRÁLOVNA, KRÁL A ŽIDÉ

O vztahu britských panovníků k židovskému společenství

Jaký byl vztah nedávno zesnulé britské královny Alžběty II. a jejího manžela prince Filipa k židovskému společenství a k Izraeli? A jak židovskou komunitu vnímá její syn, nový král Karel III.? Portál aish.com uvedl několik ne zcela známých skutečností, které by snad čtenáře mohly zajímat.

PRINCEZNA ALICE

Tchyně Alžběty II., matka jejího manžela Filipa (1921–2021), byla princezna Alice, praprapravnučka královny Viktorie. Od narození hluchá žena se provdala za řeckého prince Edvarda. Ze svazku se narodili čtyři potomci, tři dcery a syn. Všechny dcery podporovaly nacismus a za manžele si vybraly skalní nacisty. Jen syn Filip

Princezna Alice se synem Filipem, manželem královny Alžběty II., roku 1957. Foto archiv.

šel jinou cestou: naturalizovaný Brit a student střední školy ve skotském Gordonstounu (již založil Kurt Hahn, židovský emigrant z Německa) a absolvent Britské námořní školy se zúčastnil bojů za druhé světové války. Princezna Alice zůstala v Athénách a ve svém domě ukrývala židovské přátele. Poslední léta prožila u syna a jeho královské rodiny v Londýně. Zemřela roku 1969 a dle svého posledního přání byla pohřbena na Olivové hoře v Jeruzalémě. Roku 1993 jí bylo uděleno vyznamenání Spravedlivá mezi národy a syn Filip zasadil na její památku strom v Aleji Spravedlivých.

IZRAEL

Na rozdíl od manžela Filipa a syna Charlese královna Alžběta nikdy do Izraele nepřišla, ačkoli za svého života podnikla na 250 zámožských cest do zhruba 129 zemí (včetně autoritářských monarchií, jako je

Saúdská Arábie nebo Katar). Nejmenovaný zdroj britské vlády roku 2016 sdělil, že královna do země nemůže přijet, dokud nedojde k nějaké dohodě mezi Izraelem a Palestinskou samosprávou. Nicméně skutečnost, že královna Alžběta do Izraele nejela, lze zřejmě vysvětlit i jejím osobním názorem, neboť roku 1984 podnikla oficiálně cestu do Jordánska a při této příležitosti položila věnce k památníku arabských vojáků, kteří bojovali proti Izraelcům. Vzpomínka na židovský odboj proti britské správě v Palestině asi vladaře stále nebyla příjemná...

Nepsaný bojkot (pokud skutečně existoval) už ale stejně porušen byl: roku 2000 přijel na oficiální cestu do Izraele Alžbětin vnuk princ William a její syn, nyní čerstvý král Karel III., zemi navštívil několikrát (přijel na pohřby Jicchaka Rabina a Šimona Perese) a roku 2020 se oficiálně zúčastnil Světového fóra o holocaustu v Jeruzalémě.

Královna se ovšem naprosto nevyhýbala izraelským představitelům, kteří přijeli do Británie. Roku 2008 udělila rytířský Řád sv. Michala a sv. Jiří tehdejšímu prezidentu Šimonu Peresovi.

Výsoce ceněn byl její zájem o lidi, kteří prošli holocaustem.

Zmiňována je příhoda z 27. ledna 2005, kdy na den 60. výročí osvobození Osvětími královna pozvala do paláce sv. Jakuba v centru Londýna skupinu přeživších. S každým z nich pak promluvila a nedbala na to, že čas jejich audience dávno vypršel. Vrchní rabin Jonathan Sacks na setkání vzpomínal: „Přeživší ke mně přicházeli v jakémsi transu a říkali: Před šedesáti lety jsem nevěděl, jestli se dožiju zítřka, a dneska jsem tady a mluvím s královnou!“

Alžběta II. slavnostně odhalila první britský památník holocaustu. Při návštěvě Varšavy roku 1996 položila věnec k památníku na shromaždišti Židů na Umschlagplatzu a roku 2015 navštívila v rámci cesty do Německa koncentrační tábor Bergen-Belsen.

KIPA KRÁLE KARLA

Veřejným tajemstvím je, že královna Alžběta nechala z lékařských důvodů

(jak se stalo zvykem od konce 19. století ve vyšších vrstvách v anglosaském světě) obřezat své syny a že o provedení obřizky nejstaršího potomka požádala známého mohela Jacoba Snowmana.

Nový král Karel III. má vlastní kipu: modrou sametovou jarmulku se zlatou a bílou přízí vyšitým emblémem prince

Alžběta II. při setkání s přeživšími holokaust.

z Walesu, odpovídajícím jeho předchozímu postavení v královské rodině. Je o něm také známo, že se přátelil s bývalým vrchním britským rabinem Jonathanem Sacksem, který zemřel před dvěma lety. Po jím. zájem o životní prostředí, princ Charlesovi se velmi zamlouvalo židovské usilování o zlepšování světa, *tikun olam*.

Každý šábes se britští Židé modlí za blaho královské rodiny. V uplynulých sedmdesáti letech to tedy byla modlitba za blaho královny a jejího syna Charlese. Roku 2019 na tradičním chanukovém setkání v Buckinghamském paláci princ Charles prohlásil, že ho „dojímá, že v britských synagogách se po staletí modlitbou pamatuje na naši rodinu“.

(Připomeňme, že podobně se Židé v zemích Rakouska-Uherska modlili za císaře Franze Josefa a že v modlitební

Král Karel III. a jeho kipa. Foto archiv

knize Mořice Krause, vydané roku 1937, se nacházela modlitba za prezidenta. V dostupném novějším vydání, publikovaném za komunistického režimu, se něco takového nesmělo objevit, takže celý list chybí.) (am)

IZRAEL: Život s instinkty

Píše-li člověk o Izraeli, skoro se už bojí použít slovo volby. Od jara 2019 absolvoval židovský stát čtvery a páté zažije 1. listopadu. Žádné z nich stabilní vládu nepřinesly. Vždy vznikla taková či onaká pravicová koalice (levice už přestala být silou, s níž by se mohlo počítat jako s pilířem možné vlády), ale poměrně brzy se rozpadla. Proč by to teď mělo být jinak?

BIBI VERSUS ANTIBIBI

Už čtvrtým rokem se posiluje dojem, že ve volbách nejde o souboj různých idejí, programů či představ o směřování společnosti a státu, ale jen o to, zda získá o fous více hlasů „blok Bibi“, či naopak „blok Antibibi“. Neznamená to nějakou větší či menší levicovost nebo pravicovost, náboženskost či sekularnost, liberálnost či konzervativnost, ale pouze toto – blok Bibi tvoří party, které se snesou v koalici s Likudem Benjamina Netanjahua, blok Antibibi tvoří party, které soužití s Netanjahuem „nepřekousnou“. Ale, jak se potom ukáže, „nepřekousnou“ ani soužití mezi sebou.

Tak prostě to je. A tak nezajímavé z hlediska idejí.

Přitom v základních bezpečnostních věcech panuje v zásadě shoda. Tedy obava z recyklované dohody světových velmocí s Íránem o jaderném programu. Obava z iránského vlivu v Sýrii. A obava z raketového ostřelování z Pásmo Gazy.

„Blok Bibi“ a „blok Antibibi“ se v postoji k těmto hrozbám v jádru neliší. Co se týče hrozeb ze Sýrie a jejich odvracení, Seth Frantzman v *The Jerusalem Post* to popsal jako „izraelskou doktrínu“. Letiště v Aleppu bylo v září zasaženo dvakrát. Izrael se k útokům oficiálně nehlásí, ale generál ve výslužbě Tamir Hajman z Institutu pro národně bezpečnostní studia pro média hovoří celkem otevřeně. Na strategické úrovni to demonstruje Syřanům, kolik je stojí, hostili na svém území iránské vojáky. Operační úroveň má tři roviny – proti dodávkám strategických zbraní z Íránu (rakety, drony), proti zásobování Hiz-

balláhu zbraněmi, penězi i špičkovými technologiemi, proti posilování šíitských milicí hodlajících útočit na Izrael.

Co se týče Gazy, změnu přineslo jaro 2019. Tehdy v březnu stál za útoky raketami naposledy Hamás, pak ho vystřídal Palestinský islámský džihád. Ten se činil i letos v srpnu. Model je stále týž: nejprve záminka (nyní jí bylo zatčení lídra Palestinského islámského džihádu na Západním břehu), pak začne z Gazy raketové ostřelování izraelských obcí u hranice pásma, a pak Izrael letecky zpacifikuje útočníky a jejich infrastruk-

Obyvatelka kibucu Nirim Adele Raemerová s revizorkou EU Susanou Terstal při prohlídce kibucu. V pozadí vpravo je vidět okno „bezpečné místnosti“.

туру. Letos byla tato „miniválka“ krátká a nepříliš intenzivní. Izraeli nepřinesla oběti na životech, ale jen zraněné (13). Palestincům 49 mrtvých (notnou část mají na svědomí vlastní kiksy při odpalech raket). A hlavně: v kontextu velké války na Ukrajině či napětí kolem Tchaj-wanu a ve světě vůbec působila jako marginálka a do běžných novin se dostala jen v podobě krátkých zpráv.

ZAŽÍT POPLACH VE SPRŠE

Přesto i „miniválka“, přesněji stálá hrozba toho, že raketové ostřelování může kdykoli začít, ovlivňuje životy Izraelců. Proto se k ní vrátíme a dovolíme si experiment. Necháme stranou analýzy, spekulace i názory expertů a zkusíme žánr „postřehy ženy v domácnosti“. Podíváme se na to, co píše o běžném životě v kibucu Nirim, vzdáleném jen dva kilometry od hranice Gazy, Adele Raemerová do novin *The Jerusalem Post*.

„Jako dlouhodobá obyvatelka regionu Západní Negev (či příhodněji Obal

Gazy) jsem zblízka zažila všechny eskalace i operace od té první v roce 2009,“ píše Raemerová: „Zažívám to dost dlouho na to, abych si vypěstovala instinkt, jaký mají kočky či ptáci. Říká se, že kočky a ptáci vytuší blížící se zemětřesení. A my, kteří žijeme tady, vytušíme blížící se eskalaci. Ten instinkt se ozval v úterý 2. srpna, kdy začaly uzávery silnic a výstrahy, že nemáme chodit navykými cestami, abychom se nedostali na mušku odstřelovačům z Gazy.“ Restrikce trvaly tři dny, ale až v pátek 5. srpna odpoledne se lidé dozvěděli, že začala vojenská operace proti infrastruktuře raket v Gaze. Takže jak píše Raemerová: „Nejprve jsme se dozvěděli o eskalaci, a až s odstupem o vojenské odvetě i jejím jménu – operace Úsvit.“

Co to znamená? To, že značná část občanů oblasti v dostřelu se evakuuje (též dcera pisatelky s malými dětmi). Většinou hromadně. Ne proto, že by to bylo na rozkaz. Ale je statisticky prokázáno, že společná evakuace posiluje ducha odolnosti v těchto časech. Následuje čekání na signál „červený poplach“ (*ceva adom*). Když ho protiraketový výstražný systém

vydá, obyvatelé obcí blízko Gazy se musí do deseti sekund dostat do „bezpečné místnosti“ (pevná a s železnými žaluziemi), která je v každém domě.

Zajímavější jsou ovšem postřehy z praktické stránky věci. Při eskalaci se spí v „bezpečných místnostech“. Na běžných domácích činnostech se nic nemění, ale lidé se stále pohybují s telefonem při sobě a nechávají běžet (bez zvuku) televize. Inu, pro případ poplachu potřebují být v obraze a mít spojení. Sprchují se jen krátce a v dosahu mají ručníky, aby se daly v případě potřeby rychle popadnout. Časová rezerva je přece deset sekund. Raemerová to shrnuje: „Nechtějte zažít poplach, jste-li zrovna ve sprše či na záchodě. Věřte mi, zažila jsem obojí. My všichni jsme to zažili.“

Proč vlastně patřila k těm, kteří se z kibucu neevakovali? Hlavně proto, že je činorodá a stres překonává aktivitou. Věř, že je užitečnější tím, když zůstane a na blog zachycuje tyto a další postřehy.

ZBYNĚK PETRÁČEK

VHOZENÉ VIDLE ...a další události

/Vybráno z českých médií/

„Hauzirnictví vzkvétá v našem státě den ode dne. Nejenom že četní lenoši, kteří bez valné práce chtějí být dobře živi, opatří si všelijaká, často falšovaná doporučení od organizací invalidních, legionářských, slepeckých a jiných a jiných a pak, předstírajíce, že čistý výnos své práce odvádějí těmto humánním účelům, klamou veřejnost. Ale i cizinců rozběhlo se po naší zemi až běda. Jsou to hlavně takzvaní Bosňáci, lid notně lenivý a prodávající dům od domu svůj bezcenný, od vídeňských Židů skoupený a do státu propašovaný brak,“ uvádějí *Slánské listy*

v rubrice Historie. (1. 9.) ■ „Krakovské listy oznamují, že Židé polští stěžovali si u ministerstva pošt ve Varšavě, že poštovní úřady nedovolují Židům telefonovat žargonem. Ministerstvo nyní rozhodlo, že censura je zrušena, a že je tedy možno telefonovat v jakémkoli jazyku,“ mohli se čtenáři dozvědět v Lidových novinách 2. září 1922. (Pátek LN, 2. 9.) ■ Fotograf Jan Šibík fotografoval v sobotu 4. září demonstraci proti současné vládě. Na otázku, jak to na něj působilo, odpověděl: „Myslím, že v sobotu se na Václavském náměstí spojily antisystémové skupiny v dosud nevídané míře. Byla tu SPD, Trikolora, byli tu Svobodní i komunisti. Do toho neonacisti, skinheadi a s těmi všemi, bohužel, i hodně lidí, kteří působili na pohled docela běžně a normálně. Co je spojovalo? Strach z růstu cen energií a nenávisť k Ukrajině. Vláda se stará jenom o Ukrajince. Nemáte peníze, protože se cpou na Ukrajinu,“ opakovali v různých obměnách řečníci. Účastníky demonstrace přiváděla ke vzteku ukrajinská vlajka pověšená na budově Národního muzea. Zároveň se ozývalo, že Rusko je náš přítel. Zeptal jsem se muže, který měl tričko s Putinem, jestli si ho můžu vyfotit a jestli ho nosí normálně i v jiné dny? „Jasně,“ odpověděl. Ty Putina obdivuješ? „Jasně. Hodil do toho vidle.“ Do čeho hodil vidle? „Do těch Židů a do toho všeho tady.“ Můj největší respekt si získala skupinka lidí, která se shromáždila

u muzea. Bylo jich třicet, možná čtyřicet a po celou dobu demonstrace drželi vlajky NATO a Evropské unie.“ (Týdeník Forum, 8. 9.) ■ „Když v roce 1968 kvůli okupaci ČSSR vyšlo na Rudé náměstí těch nešťastných sedm lidí, ve všech institucích se konaly akce, na nichž byli ti ‚hajzlové‘, kteří si dovolili protestovat, odsouzení... Já jsem tehdy

pracovala v Institutu všeobecné genetiky, shromáždili nás, ale já si schválně sedla hned k zadním dveřím... abych mohla odejít, až se bude hlasovat. Jenže ty dveře byly zamčené. A já, mladá holka na vysokých podpatcích, jsem za naprostého ticha prošla přes celý sál a opustila ho jinými dveřmi. Byl to můj jediný občanský počín za celý život... Tak skončila moje profese genetičky, z institutu mě propustili. Zvykli jsme si dívat se na západního člověka jako na... jak to říct... zkrátka – že ti srdeční jsme jen my. To my jsme ti dobří a velkorysí. Ruská literatura nám přece vypráví o tom, jaký jsme překrásný národ. O Němcích se z naší literatury nedozvíš nic. A teď jsme od nich dostali lekci neuvěřitelného soucitu s pronásledovanými.

(...) Německo bylo ve druhé světové válce poraženo a dokázalo sklidit skvělé plody této porážky. Je to vzkvétající země, kde panuje právo. A Rusko, které nad Německem zvítězilo, žije mnohem hůř než země poražená. Vítěz se nakonec ukázal poraženým... Jednou z příčin je, že v Rusku neexistuje dialog mezi mocí a veřejností.“ (Z rozhovoru s Ljudmilou Ulickou, považovanou za nejvýznamnější ruskou spisovatelku dneška. V roce 2014 vystoupila proti okupaci Krymu, letos se vyslovuje proti ruské agresi na Ukrajině, Deník N, 9. 9.) ■ „Skutečný rozvoj židovské obce v Brně začíná až rokem 1848. Textilní Brno-Brünn, město známé jako ‚rakouský Manchester‘, je až na

výjimky židovská záležitost, to v Židech se spojil podnikavý talent s technickou a organizační vynalézavostí, která je potřebná na to, aby se něco takového podařilo rozjet. V roce 1848 jich v Brně žilo jen 445, ale koncem 19. století už přes osm tisíc a v roce 1921 přes deset tisíc, což tvořilo pět procent obyvatelstva, vesměs toho zámožnějšího: většina oněch válečných východních Židů odešla pak do Německa, především do Berlína. Jazykem brněnských Židů byla němčina a německé nápisy převládají i na honosných náhrobcích na židovském hřbitově, zvláště na těch kolem přelomu století, pak se začíná stále častěji objevovat čeština: česká byla například rodina Haasových, ve které vyrůstali talentovaní bratři Pavel a Hugo. Česky se prý mluvilo i u Herdanových v Hlinkách... Holokaust jich přežilo pár stovek. Velká synagoga byla vypálena v noci ze 17. na 18. března 1939, Nová synagoga z roku 1906 byla zbořena v roce 1986, tzv. Polský chrám z roku 1884 byl po válce adaptován na ateliér. Zůstala jen funkcionalistická modlitebna ve Skořepce, místo, kde se brněnští Židé nyní scházejí. A samozřejmě hřbitov v Židenicích. Ostrov mrtvých, výspa samoty, klidu a ticha...“ píše Jiří Peňás ve článku Po stopách brněnského štetlu v *Týdeníku Echo*. (15. 8.) ■ Tomáš Töpfer se dočkal životní role. Zahrál si politika Františka Kriegela, který se v srpnu 1968 vzeprél Brežněvovi. „Události těch dní si musíme připomínat. Zvláště dnes, když atmosféra znovu houstne,“ říká ředitel Vinohradského divadla, kterého diváci znají coby strážníka Arazíma z *Četnických humoresek* či otce rodiny z populárního seriálu *Život na zámku*. „Já jsem jednak mnoho filmů nenatočil, účinkoval jsem spíše v televizních seriálech a inscenacích. Lidi si mě pamatují snad jenom z *Básníků*, kde jsem hrál zhýralého doktora. Takže když mi Ivan Fíla řekl, že mi tuhle roli napsal na tělo, byl jsem moc rád. Příběh Františka Kriegela je navíc z těch, které si musíme připomínat. Zvláště dnes, když atmosféra znovu houstne a Rusko se znovu rozpíná,“ uvedl Tomáš Töpfer v rozhovoru pro *Magazín Práva*. (17. 9.)

jd, ilustrace Jiří Stach

O PTAČÍM ZPĚVU, BÁSNÍCH A HRACHU

Stý Jahrzeit rabína Barucha Jakoba Placzka

Dne 20. září (24. elulu) uplynulo 100 let od úmrtí Barucha Jakoba Placzka (1. 10. 1834–17. 9. 1922), posledního moravského zemského rabína.

UČITEL A AUTOR

Narodil 1. října v Hranicích na Moravě jako syn rabína Abrahama Placzka (1799–1884), v řadě moravských zemských rabinů předposledního. Židovské vzdělání získal od otce a kromě náboženského vědění obdržel i vědomosti sekulární. Vystudoval filosofii a kulturní dějiny, které zakončil v Lipsku, dizertací u německého historika Wilhelma Wachsmutha (1784–1866), a to etnologickou prací *Všeobecné srovnání kulturních dějin prehistorických národů Mexika*. Placzkovy zájmy vždy dalece přesahovaly oblast židovského náboženství a talmudické vzdělanosti, ať už směrem do etnologie, literatury nebo přírodních věd.

Rabín Placzek byl typickým středoevropským rabínem emancipační doby. Jeho osobnost se formovala pod vlivem německé kultury, v německém jazyce. Zatímco jeho otec Abraham byl odpůrcem liturgických reforem, Baruch Jakob už byl příslušníkem nové generace, vyrůstající po revolučním roce 1848. Tato generace nechtěla židovství opouštět, ale přizpůsobit je moderní době. A to byla otázka, kterou se zabývali jak stoupení reformy, tak ortodoxie.

Celoživotně usiloval o skutečné zrovnoprávnění Židů s většinovým obyvatelstvem, a to jak zvnějšku, tak i zevnitř. Po studích působil jako učitel na židovských školách ve Frankfurtu nad Mohanem a v Hamburku. Nebyla to dobře placená ani prestižní funkce, ale poskytla mu zkušenosti, které později využil při založení židovské školy v Brně. Jeho cílem bylo vytvořit takové židovské školství, které dětem umožní získat solidní vzdělání bez opuštění židovských tradic a v němž znalost hebrejštiny a základy židovské vzdělanosti půjdou ruku v ruce s dobrým přehledem v oblasti sekulárního vědění.

Vedle toho se rabín Placzek věnoval německy psaným literárním pokusům. Vzhledem k postavení rabína považoval za vhodnější publikovat pod pseudonymem, byť průhledným a všeobecně známým – Benno Planek. Nelze ale vylou-

čit možnost, že tento pseudonym nebyl jediný. Ve třiatřiceti mu vyšla první sbírka básní *Veruvu* (tedy: v území spojujícím židovské domácnosti o šabatu, a tím přeneseně i uvnitř židovských tradic a náboženských zvyků, 1867). Formou obvyklou v německé poezii své doby zpracovává ryze židovská témata. Patří k nim náboženské motivy jako *Kiduš levana* (požehnání měsíce) či *Sváteční kytice* (lulav), nářek dívky, jejíž milý odešel na studia za svým rabínem (*Stará píseň*), soudržnost i rozpory v ži-

Busta Barucha J. Placzka od Nikose Armutidise.

dovské obci (*Kehile*). Objevují se však i témata nová, spojená s emancipací a vlastenecky-národním citěním těch Židů, kteří se považovali za Němce (nebo Rakušany, případně Čechy) židovského vyznání.

RABÍN

V sedmadvaceti letech byl povolán do nově založené židovské obce v Brně, aby zde jako mladý reformní rabín, a zároveň syn velké ortodoxní autority mírnil spory mezi zastánci různých proudů. Během rabínského působení se zasadil o to, aby v moravských obcích mohli úřad rabína nastoupit jen lidé, kteří měli náležitě vzdělání. Celoživotně bojoval proti tomu, aby funkce v náboženských obcích obsazovali lidé bez všeobecného rozhledu nebo takoví, kteří si je vybírají z nouze, protože neobstáli jinde.

Rabín Placzek byl oblíben jako kazatel. Některé jeho promluvy, ať už k svát-

kům nebo pohřební (*hespedy*), vyšly jako samostatné eseje. Delší pesachové kázání *Strany v Izraeli* bylo letos k Placzkovu výročí přetištěno v Nordsedtu. Ostatní zůstávají příležitostnou inspirací pro německojazyčné rabíny, českého překladu se zatím nedočkaly.

Patřil k blízkým přátelům Johanna Gregora Mendela a podle některých autorů byl asi prvním, kdo skutečně pochopil význam Mendelových objevů pro další vývoj přírodních věd. Možná byl jediným, kdo si dokázal propojit význam zahradnických pokusů augustiniánského mnicha s teorií velkého přírodovědce a cestovatele Charlese Darwina. A tady je velký otazník dějin přírodních věd: víme, že rabín Placzek se znal s Mendelem a dopisoval si s Darwinem. Pokud můžeme uvažovat o spojnicí, díky níž by se o sobě tito dva velikáni moderní vědy dozvěděli, pak je to právě Placzek.

Ozvuky zájmu o přírodovědu můžeme vidět v Placzkových textech jako *Antropoidní mytologie*, nebo *Opice u Hebrejců a dalších národů starověku*. Zde můžeme vidět, jak originálně propojoval celoživotní zájem o etnologii s biologickými úvahami. Ještě patrnější je to v práci *Lasička a kočka*, která se dočkala překladu do angličtiny; je to úvaha o vlivu domestikace na zvířecí evoluci.

Vedle toho byl rabín Placzek asi (zatím) jediným zdejším rabínem, který se aktivně zúčastnil diskuse o ochraně přírody. Jako aktivní ornitolog a botanik se věnoval pozorováním, a to hlavně v Brně a nejbližším okolí. Výsledky prezentoval na setkáních brněnského Přírodovědného spolku. Díky tomu je v českém prostředí občas připomínán právě v rámci moravských amatérských ornitologů. Baruch Jakob Placzek byl asi posledním rabínem na území dnešní České republiky, který ve svém rozhledu dokázal udržet krok i s velkými osobnostmi mimo svůj obor. Vzhledem k tomu, že tvořil a mluvil německy, uniká jeho osobnost poněkud zájmu českých i moravských historiků. Nyní, při stém Jahrzeitu posledního moravského zemského rabína, musíme konstatovat, že z jeho literárního i přírodovědného díla známe jen několik zlomků a jeho osobnost je většinou českých a moravských Židů téměř neznámá. Snad se nám tento historický dluh vůči rabínu Placzkovu podaří časem splatit.

RUTH JOCHANAN WEINIGER

Ján Štrasser

CHIRURG

ROZHOVORY S MUDR. JÁNOM KOLLEROM

■ Kniha rozhovorov medzi spisovateľom Jánom Štrasserom a chirurgom profesorom Jánom Kollerom sa začína priznaním Štrassera, že Ján Koller je nielen jeho partner v knižnom rozhovore, ale aj jeho bratranec. Do knihy som sa okamžite začítal:

Ján Koller je univerzitný profesor a vysoko kvalifikovaný lekár – chirurg špecializovaný na liečbu popálenín. Otázky, ktoré dostáva, a jeho následné odpovede sa len v malej miere dotýkajú odborných lekárskejších otázok a oveľa častejšie zachádzajú do širokého spektra spoločenských aj osobných problémov, do videnia histórie, zmyslu života, lekárskej etiky, do otázok o zdraví a chorobách, o liečení a sebapodškozovaní, ale aj o postojoch k politickým a spoločenským udalostiam v Československu (okupácia v r. 1968, nežná revolúcia r. 1989, rozdelenie republiky r. 1992 a následný vývoj na Slovensku), mapujú rodinné pomery (pýtajúceho sa aj pýtaného) od ich spoločných predkov a príbuzných, cez detstvo a dospelosť až po súčasnosť a v niektorých prípadoch ešte ďalej.

Jedná sa o pútavý a ľahko čitateľný text, ktorý čitateľa pobaví, poteší a miestami aj môže (ako u koho) vyvolať emócie. V pozadí rozhovoru je stále prítomný humor, niekedy aj osten irónie. Je to čítanie na získanie pocitu, že ešte nejakých neobjavených skvelých bratrancov môžeme objaviť. Odporúčam na zamyslenie aj na potešenie duše.

Vydalo nakl. Petrus, Bratislava 2019. 189 strán, vrátane 18 strán s fotografiami.

Jaro Franek

Daniel Polakovič, Iva Steinová,

Petra Vladařová

ŽIDOVSKÉ HŘBITOVY NA JIHU ČECH

■ Cílem fotograficky bohaté vybavené 384stránkové publikace je představit jihočeské židovské hřbitovy na základě několikaleté dokumentace současného stavu a dlouhodobého archivního průzkumu 43 lokalit na historicky vymezeném území Prácheňského a Bechyňského kraje, které jsou dnes administrativně součástí Jihočeského kraje. Vedle souhrnných pojednání o různých aspektech zakládání a provozování těchto areálů či shrnutí epigrafických zvyklostí napsí i symboliky a ikonografické výzdoby židovských

KNIHY VÝSTAVY UDÁLOSTI

náhrobků kniha zachycuje i velké množství místních specifik. Ke každé ze zkoumaných lokalit autoři shromáždili mimo jiné informace o počátcích místního židovského osídlení i hřbitova samého, přehled nejstarších dochovaných náhrobků a pokusili se na základě komparace písemných a hmotných pramenů o mikrohistorii významnějších židovských rodin. Celkový obraz spoluvytvářejí i výběrové edice hebrejských textů na náhrobcích doplněné jejich českými překlady. Více o knize viz *Rch* 2/2022.

Nedávná prezentace knihy v Maiselově synagoze, moderovaná Petrem Brodem, představila zásadní momenty procesu dokumentace téměř 10 000 židovských náhrobků na území dnešního Jihočeského kraje, upozornila na zajímavosti některých badatelských zjištění a zdůraznila roli vydavatele Národního památkového ústavu, územního pracoviště v Českých Budějovicích, které se roku 2021 s velkým úsilím zhostil editor Martin Gaží.

Doporučená cena publikace je 1159 Kč, ale na e-shopu vydavatele jsou k dostání poslední výtisky za sníženou cenu 650 Kč. Viz <https://www.npu.cz/cs/e-shop/78912-zidovske-hrbitovy-na-jihu-cech>.

KNIHOVNA UKRADENÝCH NADĚJÍ

■ Výstava *Knihovna ukradených nadějí* v brněnské vile Löw-Beer veřejnosti poprvé představuje rozsáhlý fond židovských náboženských knih, jejichž majitelé přišli o život v nacistických koncentračních táborech. Osud fondu vypovídá o předválečných vlastních knih, tragické době druhé světové války, poválečných letech poznamenaných komunistickým útlakem i složité transformaci židovských komunit po roce 1989.

Výstava je přístupná zdarma v galerii Celnice v zahradě vily denně mimo pondělí od 10 do 18 hodin. Více na www.vilalowbeer.cz.

SHOW DR. RUTH

■ Divadlo v Řeznické (v Praze 1) uvádí v říjnu (**6. a 28. 10.**) životopisnou divadelní hru Marka St. Germaina *Show Dr. Ruth* o Karole Ruth Siegelové, průkopnici sexuální terapie, která přežila holocaust

a stala se nejslavnější americkou sexuální terapeutkou.

Narodila se roku 1928 v Německu v rodině ortodoxních Židů, deportaci unikla díky tomu, že ji rodiče poslali kindertransportem do Švýcarska. Po válce odjela do Palestiny, vstoupila do organizace Hagana a žila v kibucu, za první arabsko-izraelské války bojovala jako odšťelovačka a utrpěla téměř smrtelné zranění. Vystudovala psychologii na Pařížské univerzitě, od roku 1956 žije v USA. Pracovala pro organizaci Planned Parenthood a stala se populární poradkyní v otázkách sexuality, známou v médiích jako Doktorka Ruth. Proslula svérázným humorem, německým přízvukem i drobnou postavou (měří pouze 140 centimetrů). Pohostinsky přednáší na Yaleově univerzitě a celkem vydala 45 publikací.

Českou verzi monodramatu přeložila Jitka Sloupová, režuruje ji Radim Špaček, roli dr. Ruth hraje Kateřina Macháčková.

KONCERT V CHODOVSKÉ TVRZI

■ Dne **14. října** v 19.30 vystoupí v historických prostorách pražské Chodovské tvrže pozoruhodné trio: švýcarský basklarinetista a saxofonista Jan Galega Brönnimann, senegalský zpěvák a hráč na západoafrickou „harfu“ koru Moussa Cissokho a izraelský perkusista Omri Hason. Společně vytvářejí nadžánrovou fúzi, plnou podmanivých melodií a svůdných rytmtů, provázanou jazzovou komunikací. Více informací a vstupenky na www.jmw.cz.

FESTIVAL KOLNOA

■ Ve dnech **20.–23. října** v Praze a **29.–30. října** v Brně se koná již šestý ročník festivalu izraelského filmu KOLNOA. V Praze probíhá tradičně v Kině Pilotů a poprvé také v Edison Filmhubu. Festival vám nabídne přes 45 projekcí a přednášek – hrané snímky, dokumenty o nejvýznamnějších izraelských autorech, ukázkou hebrejštiny, 400 kilometrů pěšky po Izraelské stezce zachycených záběry z dronu. Představíme vám česko-izraelsko-německý koprodukční film *Amerika*, který přijede osobně uvést jeho režisér Ofir Raul Graizer (autor úspěšného snímku *Cukrář*). S filmovou školou Maale z Jeruzaléma budete moci zhlédnout studentská díla budoucí generace izraelských filmařů. Více informací o filmech a přesný program naleznete na www.kolnoa.cz.

Těšíme se na vás.

ŽIDOVSKÁ OBEC V PRAZE

(velký sál, Maiselova 18)

Káva o půl čtvrté

■ Ve čtvrtek **13. října** přivítáme na Kávě profesora MUDr. **Pavla Caldu**, CSc., porodníka, gynekologa a genetika, zakladatele české fetální medicíny a světově uznávaného experta v prenatalní diagnostice a léčbě plodu.

Program začíná v 15.30, kavárna je otevřena od 14.30. Připravil a moderuje Honza Neubauer.

ODDĚLENÍ PRO VZDĚLÁVÁNÍ A KULTURU ŽMP

■ Následující akce se uskuteční pouze za příznivé epidemiologické situace a dle aktuálních opatření. Pro informace sledujte laskavě www.jewishmuseum.cz.

Maiselova synagoga

(Maiselova 10, P1)

■ 3. 10. od 19.00: **Kniha Jonáš: více než příběh o velrybě**. Biblická kniha Jonáš je známa především jako výpravny příběh. Z hlediska judaismu však přináší zásadní poselství o vztahu člověka k Bohu, otázkách spravedlnosti a milosrdenství i pokání a smíření. Při hlubším studiu zde dokonce nalezneme prvky humoru, satiry a ironie. O tom, proč se právě tato kniha stala ústředním textem při odpolední modlitbě na židovský Den smíření (Jom kipur), bude ve své přednášce hovořit americký rabin George Schlesinger. Přednáška proběhne v angličtině se souběžným překladem. Vstup volný.

■ 19. 10. od 19.00: **Po stopách Jakuba Grossmanna**. Slavnostní uvedení nového dokumentárního filmu o pohnutých osudech židovského mladíka Jakuba Grossmanna (1912–1986) v době druhé světové války, jak je po osmdesáti letech v evropských archívech vypátral a poté filmově zachytil jeho vnuk Milan Grossmann. V českém znění s anglickými titulky. Na projekci je nutná rezervace na adrese education@jewishmuseum.cz. Vstup volný.

■ 20. 10. od 19.00: **Alma Ansámbl / Osudy Almy Rosé v hudbě**. Koncert čtyř předních českých komorních hráček představí klasické i současné skladby, které reflektují osobnost a životní osudy rakouské židovské houslistky Almy Rosé (1906–1944).

Vstupenky lze zakoupit v předprodeji v Informačním centru muzea (Maiselova 15, P 1), v síti Prague Ticket Office a na webových stránkách ŽMP. Vstupné 230 Kč/150 Kč.

KULTURNÍ POŘADY

Věra Nováková *Bludný kruh I* z cyklu *Jonáš*, 1955.

Auditorium ŽMP

(Maiselova 15, P1, 3. patro)

■ Není-li uvedeno jinak, začínají pořady v 18 hodin a je na ně volný vstup.

■ 13. 10.: Filmový cyklus *Válka očima dětí: Jak Hitler ukradl růžového králíčka*. Filmový cyklus filmové historičky Alice Aronové představí filmy, jež nahlíží válku a perzekuci dětskýma očima. Emotivní snímek oscarové režisérky Caroline Linkové (1964) *Jak Hitler ukradl růžového králíčka* (Německo, Švýcarsko 2019, 119 min.) vypráví příběh malé Anny z Berlína. Její otec, uznávaný divadelní kritik, je známým Hitlerovým odpůrcem, a proto musí již v roce 1933 i s rodinou uprchnout do Švýcarska, později do Paříže a Londýna. Citlivý snímek byl natočen podle úspěšného stejnojmenného románu Judith Kerrové (1923–2019). V originálním znění s českými titulky. Vhodné pro děti od 10 let.

■ 25. 10.: **Ostrovanky na pevnině: Židovské umělkyně v meziválečné střední Evropě**. V uměleckých sbírkách ŽMP skončila řada děl, jež jsou mnohdy jedinými dochovanými ukázkami tvorby umělkyní působících v meziválečném období na středoevropské, a především pražské výtvarné scéně. Kurátorka ŽMP Michaela Sidenberg posluchače seznámí s řadou dosud málo známých či zcela zapomenutých jmen, která nefigurují v encyklopediích ani v expozicích předních muzeí a galerií.

■ 31. 10.: **Proniknout do tajů kvantové fyziky**. Kvantová fyzika – teorie, která vznikla na počátku minulého století, je výjimečná tím, že používá pojmy, které nejsou intuitivní. V čem se kvantová fyzika liší od starších fyzikálních teorií? Má

i svou spirituální rovinu? Jak kvantový přístup souvisí s individuální zodpovědností, která hraje v judaismu velkou roli? Cílem přednášky prof. Josepha Maftoula je vysvětlit základní pojmy kvantové fyziky i bez hlubších znalostí matematiky.

■ **Výstava v OVK: Dan Zollmann: Minjan**. Výstava vlámského fotografa Dana Zollmanna z prostředí největší evropské ortodoxní židovské komunity v Antverpách. Do 31. 10. 2022; po–čt 12–16, pá 10–12, během večerních pořadů a po domluvě. Vstup volný.

Dílna OVK

(dvůr, Maiselova 15)

■ 9. 10. od 10.00: **Nedělní dílna pro rodiče s dětmi: Lvíček Arje slaví Sukot a Simchat Tóra**. Děti se dozvědí, proč se staví stanové přístřešky (suky), co je to *lulav* a *etrog* a jak vypadá svitek Tóry. Vyrobí si model vlastní suky. Vstupné 70 Kč. Prohlídka: Staronová synagoga.

ALBUM G. T.

■ Od **5. do 23. října** se v odjezdové hale nádraží Bubny v Praze 7 (Bubenská 8b) koná první veřejná prezentace souboru fotografií z ghetta Terezín. Terezín neměl oficiálního fotografa a fotografování bylo v ghettu zakázáno. Proto vzpomínky z největšího protektorátního ghetta do dnes nejčastěji ilustrují snímky z filmů natáčených jako propaganda pro Mezinárodní červený kříž.

Cyklus snímků obsažených v Albu G. T. pochází z rodinné pozůstalosti novináře Milana Weinera, jenž přežil Terezín i Osvětim. Nikdy o své válečné zkušenosti nemluvil, album zůstalo skryto až do předloňského roku, kdy autorský tým Památníku ticha oslovil pro spolupráci na identifikaci snímků historiky Památníku Terezín, Židovského muzea v Praze, Paměti národa, studenty Gymnázia Přírodní škola a formou veřejné výzvy i širokou veřejnost.

První uvedení významného objevu se symbolicky koná na nádraží Bubny. Srdečně zveme čtenáře *Roš chodeš* a nabízáme i osobní rozhovor s kurátory ve Studiu Alba G. T. Otevírací doba pro veřejnost je st–pá 14.00–18.00, so–ne 13.00–18.00. Vstup zdarma.

Pro členy židovské komunity nabízíme dva termíny komentované prohlídky: v úterý **4. října** v 16.00 – symbolické připomenutí života v ghettu Terezín před začátkem svátku Jom kipur, a ve středu **19. října** v 16.00 (registrace na rezervaci @pamatnikticha.cz). Pt

LAUDEROVY ŠKOLY V PRAZE

■ **Plujeme již 25 let:** Před 25 lety, 1. září 1997, nastoupilo na Lauderovy školy sedm prvňáčků. 1. září 2022 bylo do školy zapsáno 402 žáků od mateřské školy po gymnázium. Zahájení školního roku bylo komorní, ale velká společná oslava nás čeká **13. října** odpoledne.

■ **Adaptační kurz:** V týdnu od pondělí 29. srpna do pátku 2. září absolvovaly prima a šestá třída adaptační kurz v Jizerských horách. Náplň programu zajišťovala Proxima Sociale, o. p. s., pod vedením zkušené lektorky Evy Weislové.

■ **Mimořádný úspěch studentů LŠ:** Studenti naší septimy Lada Jirkalová a Jakub Valo odjeli v červenci na soutěž mladých vědeckých talentů Israel TeenTech do Technionu v Haifě. Poprvé za dobu existence programu se sedmičlenná porota nemohla rozhodnout o jednom vítězi – a tak stejný počet bodů dostaly nakonec shodně dva týmy. A byly to právě týmy Lady a Jakuba. Oba naši septimáni tedy vyhrávají roční stipendium na anglický univerzitní program Technionu.

■ **Školní poradenské centrum:** Ve škole již několik let funguje školní poradenské centrum. Jeho členy jsou dvě školní psychologičky, Vladislava Trpáková a Anna Masařová, speciální pedagožka Lenka Mošnerová, nově tým posílil i o sociální pedagožku Barboru Matějkovou. Podporu v centru naleznou žáci se speciálními vzdělávacími potřebami, tj. např. ti se specifickými poruchami učení či s ADHD, nebo žáci, kteří řeší náročné životní situace. Kromě přímé pomoci žákům kolegyně z poradenského centra jednají i s rodiči, kdy se jim snaží pomoci nastavit pravidla např. pro školní přípravu žáků, objasňují jim např. možnosti náprav specifických poruch učení, případně je doporučují do pedagogicko-psychologické poradny.

■ **Teribear:** Žáci tercie se zúčastnili projektu Teribear. Jedná se o charitativní projekt Terezy Maxové, pomáhající rodinám v Česku i v zahraničí.

■ **Den stromů:** Třídy 9. Z a kvarta se v polovině září nezalekly deštivého počasí a vyrazily na den stromů do Kunratického lesa. Zde studenti na 13 stanovištích získali různé vědomosti o lese a jeho obyvatelích. Pozorovali koně při práci, někteří si zkusili zasadit strom, udělat vrt do kmene a ti nejvytrvalejší si i pohladili puštica.

■ Více o činnosti školy naleznete na www.lauder.cz. ip

VÝZVY, ZPRÁVY INZERCE

VARHANNÍ KONCERT

■ Poslední letošní událost z cyklu varhanních koncertů v Jeruzalémské synagoze (v Jeruzalémské ulici č. 7, P 1) se koná **19. října** od 18 hodin. Hraje Přemysl Kšica, program – skladby J. S. Bacha, P. Kšicy, M. Regera.

Vstupné dobrovolné.

VÝSTAVA V JERUZALÉMSKÉ SYNAGOZE

■ Kromě stálých výstav lze v Jeruzalémské synagoze zhlédnout novou expozici s názvem *Bedřich Vohryzek a fotodílna Nováky / Příběh lágrového fotografa*.

IZRAELSKÉ TANCE

■ Každý čtvrtek od 19 do 22 hodin probíhá v ZŠ Jiřího z Poděbrad výuka izraelských tanců pro začátečníky i pokročilé.

Více informací naleznete na www.besamim.cz.

PROHLÍDKA HŘBITOVA A PŘEDNÁŠKA

■ V rámci Dnů žižkovského kulturního dědictví se ve středu **12. října** od 16 hodin uskuteční prohlídka starého židovského hřbitova na Žižkově a následná přednáška s názvem *Starý židovský hřbitov na mapách, obrazech a ve fotografiích – příběh zapomenutého místa*. Sraz na prohlídku s Mgr. Pavlem Veselým (Židovská obec v Praze) je v 16 hodin před vstupem do hřbitova (Mahlerovy sady), jeho navazující přednáška pak v 17 hodin v Galerii pod radnicí (Havlíčkovo nám. 9). Rezervace na adrese rezervace.kultura@praha3.cz.

BUBNOVÁNÍ PRO BUBNY

■ Letos se již poosmé rozezní prostor před nádražím Bubny veřejným happeningem s vážným podtextem. Koná se dne **16. října** v 17.00. Hostem bude Michael Kocáb, uvede Pavel Štingl. V 18.30 následuje koncert v odjezdové hale nádraží Bubny: Monika Načeva a Michal Pavlíček v recitálu písní s texty Jáchyma Topola.

Památník ticha již tradičně k Bubnování pro Bubny nabízí též výstavu, letos hned dvě *Album G. T.* (viz str. 25) a fotografie Richarda Homoly s názvem *Konec pomíjivosti*.

Více viz www.pamatnikticha.cz.

SNĚM TEREZÍNSKÉ INICIATIVY

■ Sněm TI se koná v úterý **25. října** v zasedací místnosti ve 3. patře Židovské radnice (Maiselova 18, Praha 1). Zahájení v 10.00, prezence od 9.15 hod.

PAMĚTNÍ DESKA A PUBLIKACE O ŽIDECH NA ZBRASLAVI

■ Na památku obětí holokaustu byla na budovu Městského domu na náměstí umístěna pamětní deska, obsahující 117 jmen obětí občanů Zbraslavi a Lipenců. Jejich osudy, seznamy a příběhy naleznete v knize manželů Majcherových *Židé na Zbraslavi. O místech, životech a cestách bez návratu*, kterou letos vydalo zbraslavské nakladatelství Cherm. Knihu je možné zakoupit v kulturním oddělení MD Zbraslav, distribuuje ji také firma Kosmas (v jeho e-shopu stojí 270 Kč).

Publikace informačního charakteru *Židé na Zbraslavi* si všímá příběhů spojených se Zbraslaví a přináší mnohdy detailní údaje o nacisty zavražděných spoluobčanech. Vznikla při instalaci pamětní desky věnované 117 obětem šoa ze Zbraslavi a Lipenců jako její doplněk či rozšíření.

Výzvy do transportu pro židovské obyvatele Zbraslavi a Lipenců do Terezína proběhly v roce 1942 ve třech hlavních vlnách: ze 143 transportovaných se dočkalo konce války 26 osob. Na Zbraslav se jich vrátilo deset. Místní židovská náboženská obec, která ztratila za holokaustu své členy, nebyla obnovena.

ŠALOM ALEJCHEM

■ Každou neděli večer od 19.45 lze na vlnách všech regionálních stanic Českého rozhlasu poslouchat magazín o židovském životě u nás i ve světě, o kultuře a náboženství, který seznamuje i s významnými židovskými osobnostmi, upozorňuje na nové knihy a kulturní pořady na židovská témata, znějí v něm skladby současných izraelských hudebníků. Pořadem provází a připravuje ho Noemi Fingerlandová s přispěním ředitele Židovského muzea v Praze Lea Pavláta.

Starší pořady lze nalézt v audioarchivu na adrese regiony.rozhlas.cz/salom-alejchem.

ŽNO BANSKÁ BYSTRICA

Srdečne blahoželáme našim členom, ktorí v mesiaci **október** slávia sviatok svojich narodenín: pani Marianna Belanová, nar. 16.10. – 77 rokov; pani Ingrid Turčanová, nar. 16.10. – 59 rokov, a pán Tomáš Grünfeld, nar. 15.10. – 73 rokov.

Ad mea veesrim šana!

ŽNO BRATISLAVA

V mesiaci **október** oslávia narodeniny: pani MUDr. Yvonna Farská – 92 rokov; pani MUDr. Heda Forbátová – 72 rokov; pán Ing. Jaroslav Franek – 76 rokov; pani Elena Krajčovičová – 74 rokov; pani Ula Pastirčáková – 72 rokov; pán Ing. Ladislav Schragge – 66 rokov; pán Prof. Ing. Juraj Stern – 82 rokov; pani Alena Strapková – 79 rokov, a pani Eva Škamlová – 74 rokov. Oslávencom prajeme pevné zdravie a pohodu do ďalších rokov.

Ad mea veesrim šana!

ŽO BRNO

V **říjnu** oslaví své narodeniny: pan Vít Bartoš, nar. 21.10. – 59 let; Alois Doležal, nar. 23.10. – 13 let; paní Genovéva Dostálková, nar. 29.10. – 72 let; paní Anežka Hanáková, nar. 31.10. – 22 let, Nica Harel, nar. 22.10. – 11 let, paní Kateřina Králová, nar. 4.10. – 46 let; paní Sandra Látalová, nar. 3.10. – 36 let; pan Radek Maník, nar. 14.10. – 55 let; paní Miriam Navrátilová; nar. 15.10. – 52 let; pan Michael Pelíšek, nar. 9.10. – 42 let; paní Marie Sudová, nar. 9.10. – 83 let, a Patrik Urban, nar. 17.10. – 7 let. Všem přejeme pevné zdraví do dalších let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO DĚČÍN

V **říjnu** oslaví jubileum: paní Petra Čepková – 50 let; paní Eva Erbenová – 92 let; pan Ing. František Fendrych – 70 let; pan Jaroslav Achab Haidler – 64 let; pan Vladimír Poskočil ml. – 58 let; paní Martina Turková (Sládková) – 43 let; pan Ing. Jiří Vejvoda – 72 let, a paní Tereza Vejvodová – 34 let. Přejeme jim vše dobré do dalších let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO KARLOVY VARY

Dne 23. října oslavuje 48. narodeniny pan Jiří Rubín. Přejeme mu do dalších let pevné zdraví a pohodu.

Ad mea veesrim šana!

ŽNO KOŠICE

V mesiaci **október** oslávia narodeniny: pani Katarína Barkániová – 69 rokov;

pán Ing. Eugen Blau – 82 rokov; pán JUDr. Pavol Sitar – 76 rokov; pán Alexander Malý – 70 rokov; pani MUDr. Katarína Šalomonová – 69 rokov; pán Ing. Ernest Salzer – 52 rokov; pán Tibor Šimonovič – 70 rokov, a pán Tomáš Stark – 75 rokov.

Prajeme všetko najlepšie. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO LIBEREC

V **říjnu** má narodeniny slečna Ester Yael Adamová, 5. 10. oslaví 24 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO OLOMOUC

V **říjnu** oslaví narodeniny tito naši členové: pan Pavel Buxbaum, nar. 4.10. – 67 let; paní Alžběta Dostálová, nar. 11.10. – 86 let, a paní Heda Smékalová, nar. 28.10. – 92 let. Všem přejeme do dalších let pevné zdraví.

Ad mea veesrim šana!

ŽO OSTRAVA

V **říjnu** oslaví narodeniny: pan Robert Dvořák, nar. 15.10. – 52 let; paní Dana Jeřábková, nar. 2.10. – 83 let; paní Olga Komárková, nar. 16.10. – 59 let; paní Bc. Anastázie Osičková, nar. 2.10. – 76 let; pan Vladimír Světel, nar. 20.10. – 74 let; slečna Katrin Tesařová, nar. 20.10. – 18 let, a pan Michal Samuel Tesař, nar. 29.10. – 21 let. Všem přejeme do dalších let pevné zdraví a pohodu. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO PLZEŇ

V **říjnu** oslaví narodeniny: pan Mgr. Michal Foršt – 59 let; pan Ing. Miroslav Lederer – 75 let; pan MUDr. Vilém Lederer – 80 let; paní Alena Popperová – 90 let, a pan Jan Stadler – 84 let. Všem oslávencům přejeme hodně zdraví, štěstí a osobní spokojenosti.

Ad mea veesrim šana!

ŽO PRAHA

V **říjnu** oslavují narodeniny: paní Helena Dvořáková, nar. 15.10. – 88 let; paní Hana Hornová, nar. 22.10. – 89 let; pan Martin Janeček, nar. 27.10. – 80 let; paní Natela Jinjikhashvili, nar. 2.10. – 82 let; pan Evžen Jokl, nar. 22.10. – 90 let; paní Hana Růžičková, nar. 8.10. – 86 let; paní Judita Timplová, nar. 8.10. – 95 let; paní Judis Urbanová nar. 2.10. – 82 let; paní Marina Varšavská, nar. 3.10. – 81 let; paní René Walla, nar. 14.10. – 85 let, a pan Rolf Wiener, nar. 1.10. – 88 let. Všem přejeme pevné zdraví do dalších let.

Ad mea veesrim šana!

Úmrtí

Je naší smutnou povinností oznámit, 24. září zesnul ve věku 71 let pan Peter Mešo. Se zesnulým jsme se rozloučili 29. září v obřadní síni Nového židovského hřbitova v Praze. *Zichrono livracha!*

Se smutkem oznamujeme, že 9. září zesnula ve věku 91 let paní Ing. arch. Zdenka Freundová. Nechť je její duše vevázána do svazku věčného života.

Zichrona livracha!

S lítostí oznamujeme, že dne 25. srpna zemřel ve věku 87 let pan Adolf Novák.

Zichrono livracha!

S lítostí oznamujeme, že dne 7. září zemřela ve věku 93 let paní Marie Křížková. *Zichrona livracha!*

S lítostí oznamujeme, že dne 10. září zemřel ve věku 90 let pan Mario Petrovský. *Zichrono livracha!*

ŽNO TRENČÍN

V mesiaci **október** oslávia narodeniny: pani Eva Šťastná – 82 rokov; pán Jozef Vojdan – 82 rokov, a pán Martin Poriez – 73 rokov. Oslávencom prajeme hlavne pevné zdravie a pohodu do ďalších rokov.

Ad mea veesrim šana!

V **októbri** oslaví narodeniny pán Ing. Juraj Beck z Trenčína. Želáme mu veľa zdravia a úspechov pri zbieraní židovských artefaktov. Sestra Eva a rodina

ŽO ÚSTÍ NAD LABEM

V **říjnu** oslaví narodeniny paní Eva Kotřbová, paní Dana Šaferová a paní Mgr. Yvona Šaferová. Jmenovaným přejeme do dalších let pevné zdraví a pohodu.

Ad mea veesrim šana!

RABÍNSKÁ VÝZVA K MÍRU

V září se v Moskvě sešlo na 75 ruských rabinů, většinou z hnutí Chabad Lubavič, na události, již organizovala Federace židovských obcí v Rusku. Důvodem setkání byla současná situace: válka na Ukrajině i obavy z následků možného uzavření Židovské agentury v Moskvě. V minulosti měli lubavičští rabíni s ruským režimem dobré vztahy, z tohoto hnutí pochází ostatně i vrchní ruský rabin Berel Lazar, pokládáný za Putinova přítele.

Rabínské shromáždění sice nevydalo nijak kritické prohlášení, ale výzvu k „míru jako Boží hodnotě a základu existence člověka ve světě“. Proklamace nezmiňuje přímo Ukrajinu, ale o konfliktu mluví jako o „invazi“, což se v zemi, kde se ruská agrese smí nazývat pouze „speciální operací“, vnímá jako opovržlivost. „Vztahy mezi Ruskem a ostatním světem se po únorové invazi prudce zhoršily a mají za následek hospodářskou nejistotu. V židovské komunitě vzbuzují obavy především pocity strachu a izolace, jež po desítky let necítila,“ stojí v prohlášení.

Od počátku ruské invaze odjelo z Ruska na 20 tisíc Židů do Izraele, což je nejvíc za mnoho let; odhaduje se, že v zemi zůstává na 150 000 Židů.

POUŤ DO UMANĚ

Přes varování ukrajinských, izraelských a amerických úřadů vyrazily i letos do ukrajinského města Umaně tisíce chasidských poutníků. V Umani, asi 200 kilometrů jižně od Kyjeva, je pohřben rabin Nachman, zakladatel dynastie braclavských chasidů, který zemřel roku 1810, a jeho hrob každý židovský Nový rok chasidé navštěvují. Před pandemií covidu a válkou jich přijížděly stovky tisíc, modlili se a tančili v ulicích, užívali si košer pochutin, které jim nabízeli místní obchodníci, pro něž pouť bývala mohutným zdrojem příjmů.

Letos dorazilo „jen“ přes dvacet tisíc lidí, kteří se nedali odradit ani válkou, ani nemožností dostat se do země letadlem. O bezpečí chasidů se starala ozbrojená policie. Nesměli pít alkohol a v jedenáct večer museli opustit ulice. „Jsme tu pod ochranou Boží a velkého cadika, rabína Nachmana,“ odbývali účastníci oslav obavy. Místní oceňovali odvahu příchozích, jejich podporu, to, že zazněla hromadná modlitba za mír na Ukrajině. „Putin chce, abychom se báli, jenže pro nás on vůbec, ale vůbec nic neznamená,“ řekl jeden z chasidů.

ZPRÁVY ZE SVĚTA

NOVÁ PREMIÉRKA

Liz Trussová, nová britská premiérka, dala zřetelně najevo, že bude podporovat britskou židovskou komunitu i Stát Izrael.

Letošní oslavy Nového roku v Umani. Foto A. Palikot.

Z Downing Street pronesla v předvečer Nového roku 5783 videoprojev. K britským Židům v něm hovořila o obnově, kterou přináší nový rok a také nová vláda v zemi, a slíbila, že bude ze všech sil usilovat o to, aby z Británie zmizel antisemitismus. V září se Trussová setkala v New Yorku při zasedání Valného shromáždění OSN s izraelským premiérem Jairem Lapidem a sdělila mu, že uvažuje o tom, že se britská ambasáda přestěhuje z Tel Avivu do Jeruzaléma.

SOUTĚŽ V HUMMUSU

Židovský klub v Sao Paulu zorganizoval 21. září u příležitosti Mezinárodního dne míru soutěž ve výrobě tradiční blízkovýchodní pochutiny hummusu. Pozval na ni jak brazilské Židy, tak křesťany a muslimy, celkem na 150 lidí. Odborná komise přidělila vítězství týmu tvořenému arabskými křesťankami, cenu diváků získal tým arabských křesťanů. V Brazílii s celkem téměř 215 miliony obyvatel žije na 10 milionů lidí arabského původu a přes 100 tisíc Židů, většina z nich právě v Sao Paulu.

CHORVATSKÁ AGENDA

Zvláštní poradkyně pro záležitosti holokaustu a boj proti antisemitismu v Chorvatsku

se stala Sara Lustigová, dcera Branka Lustiga, přeživšího holokaustu, herce a filmového producenta (mj. filmu *Schindlerův seznam*). S. Lustigová je právnička, studovala v New Yorku a Londýně a již dříve působila jako poradkyně chorvatské ministryně zahraničí a jako vedoucí chorvatské delegace v IHRA, organizaci pro připomínání holokaustu. Její prezidentství Chorvatsko roku 2023 převezme. Sara Lustigová nebude mít snadnou agendu: Chorvatsko bylo za války spojencem nacistického Německa a podílelo se na perzekuci a vraždění Židů, Romů a Srbů. Dle židovských organizací svou válečnou historií nijak nereflkuje, v zemi chybí legislativa pro restituci uloupeného židovského majetku a sílí historický revizionismus.

BALÍČKY JAKO NADĚJE

Kniha s názvem *More than Parcels* (Víc než pouhé balíky) s podtitulem *Válečná pomoc Židům v nacistických táborech a ghettech* zpracovává holokaust skrze téma podpůrných balíčků. Tedy pomoci, kterou z Evropy i zámoří zasílali příbuzní, přátelé, aktivisté a židovské a filantropické organizace hladovějícím a nemocným Židům v táborech a ghettech. Zásilky, které nesměly přesáhnout určitou váhu, obsahovaly i léky a vitamíny a pro vězněné představovaly v jejich zoufalé situaci naději a pouto se světem. Měly také informační hodnotu o místech a životních podmínkách vězňů a vypovídaly i o odesílatelích. Publikaci vydalo univerzitní nakladatelství Wayne State University Press, editory a spoluautory jsou Jan Láníček a Jan Lambertz. (am)

Vydává Federace židovských obcí v ČR, Maiselova 18, 110 01 Praha 1, IČO: 00438341, www.fzo.cz. Redakce a administrace: Izraelská 1, 130 00 Praha 3, telefon/fax 226 235 217, e-mail: roschodes@sefer.cz. Redakce: Alice Marxová (šéfredaktorka), Jiří Daniček. Sekretariát a výtvarná spolupráce: Anna Tomášková. Vychází měsíčně, nevyžádané rukopisy se nevracejí. Číslo indexu 47 680. Předplatné zajišťuje jménem vydavatele společnost SEND Předplatné, spol. s r. o. (www.send.cz; call centrum 225 985 225; mobil 777 333 370; e-mail: send@send.cz). Předplatné pro Slovensko: MAGNET press Slovakia, s. r. o., P. O. Box 169, 830 00 Bratislava, tel.: 00421-2-67201931-33, fax: 00421-2-67201910 (20,30), e-mail: predplatne@press.sk. Předplatné do zahraničí a v elektronické podobě vyřizuje administrace *Roš chodeš*. MKČR E922, ISSN 121074 68. Toto číslo vychází 3. 10. 2022.

Cena 30 Kč (1,20 €)